

Ἐρευνα

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ΙΔΡΥΘΗ
Τῶ 1901 ἘΝ ΟΞΕΦΟΡ-
Δῆ ΤῆΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΞΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστῆμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΥΦΑΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ΕΝΤΕΤΘΕΝ.
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚ-
ΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Δ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ, 1909.

ΤΕΥΧ. Ζ'.

Ο ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ.

Τρεῖς εἶνε οἱ πολιτισμοί, οἱ ὑπερκείμενοι ἀλλή-
λοις ἐν Θεσσαλονίκῃ· ἡ ἑλληνικὴ χριστιανοκρατία,
ἡ τουρκοκρατία καὶ ἡ ἰουδαιοκρατία. Προκειμένου
περὶ διοικήσεως τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας—διότι
αὐτὸ εἶνε τὸ πρόβλημα τῆς σήμερον, ἡ ἰουδαιοκρα-
τία δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν· ἀπομένει ἡ βυζαν-
τινὴ χριστιανοκρατία καὶ ἡ τουρκοκρατία. Ἡ
πρῶτη τούτων διατελεῖ ἐν ὑποχωρήσει. Τούτο
προήλθε, διότι ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ Κλήρου, ὁ
ὅποιος δὲν ἠκολούθησεν ἐπαρκῶς τὴν ἐξέλιξιν,
μείνας προσηλωμένος εἰς τὸ παρελθόν. Τὸ πρό-
βλημα εἶνε καὶ σήμερον τοιοῦτον, οἷον ἦτο πρὸ τῆς
ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς τότε ἡ
κακὴ ἀντίληψις τοῦ διὰ τῆς θρησκείας ἐκπροσω-
πομένου πολιτισμοῦ ἤγαγεν εἰς τὸν μαρασμὸν
καὶ τὴν παρακμὴν, αὐτῶ καὶ σήμερον. Εἶνε ἄξιον
παρατηρήσεως ὅτι ὁ ἑλληνογενὴς καὶ λατινογενὴς
πολιτισμὸς—ὀρθοδοξία, καθολικισμὸς—ἤγαγον εἰς
κατάπτωσιν τὰ κράτη, ἐφ' ὧν ἐδέσποσαν (Γαλλίαν,
Ἰσπανίαν, Ῥωσσίαν, Βυζάντιον, καὶ τὴν κληρονό-
μον τοῦ Βυζαντίου Ἑλλάδα· ἡ Ἰταλία ἀντέστη,
διότι ἀπέσεισε τὸν καθολικισμόν). Ὁ ἀγγλο-
σαξονικὸς χριστιανισμὸς διεμορφώθη προσφύε-
στερον διὰ τὴν προκοπὴν καὶ εὐδοκίμησιν λαῶν.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τῶν Κληρικῶν ἔβη ἡ
ἐνέργεια τῶν Διδασκάλων· σχολαστικὴ, ἄκαρπος,
πνευματοκτόνος. Προσθέσατε εἰς τὰς δύο αὐτὰς
ἀρνητικῶς ἐπιζημίους δυνάμεις τὴν θετικῶς ἐπι-
βλαβὴ τῶν βουλγάρων, στοιχείου γονίμου καὶ μὴ
ἀποδημητικοῦ, καὶ ἔχετε ἐπαρκῆ τὰ τεκμήρια τῆς
ὑποχωρήσεως τῶν ἐλλήνων. Ἡ ἴδρυσις βουλ-
γαρικοῦ ἐξαρχάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ κατα-
δίωξις τῶν ἐλλήνων ἐκ Ῥουμανίας καὶ ἐκ Βουλ-
γαρίας, εἶνε σταθμοὶ βαθμιαῖοι, τῶν ὁποίων τελικὸς
εἶνε ἡ νῦν διεξαγομένη καταδρομὴ τῶν Πατριαρ-
χείων. Ἰδίᾳ ἡ ἐκ Βουλγαρίας φυγὴ τῶν ἐλλήνων
ὑπῆρξε σφάλμα ὀλέθριον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν.
Αὐτὸ ἦτο πολιτικὸν λάθος, καὶ δὲν ἦτο ἐπιγέννημα
μοιραῖον ἱστορικῆς ἀνάγκης.

Τὰ Πατριαρχεῖα διατρέχουν νῦν τὸν ἔσχατον
τῶν κινδύνων· διότι ταῦτα εἶνε ἀπολυταρχία τις.
Ἀφοῦ λοιπὸν κατελύθη ἡ πολιτικὴ παγκυριαρχία
τοῦ Σουλτανάτου, φυσικὸν εἶνε νὰ διασεισθῆ καὶ
ἡ ὑποδεεστέρα ταύτης καὶ ἐπ' αὐτῆς βασιζομένη
ἀπολυταρχία τῶν Πατριαρχείων, τὰ ὅποια εἶνε

χριστιανικὸν τι σουλτανάτον. Ἐποστάντος νῦν
τοῦ τουρκικοῦ πολιτεύματος ἐξέλιξιν, φυσικὸν
εἶνε καὶ ὁ τῶν Πατριαρχείων θεσμὸς νὰ μετα-
τραπῆ. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὸ ἑλληνικὸν
στοιχεῖον δὲν ἔχει νὰ χάσῃ, ἀλλὰ νὰ κερδήσῃ
ἀπὸ τούτου· διότι ἀντι θεοκρατικῶν δυνάμεων
θὰ προκύψουν εἰς μέσον κοσμικαὶ φιλελεύθεροι
καὶ φιλοπρόοδοι. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἡ ἠττα
τῆς Ῥωσσίας ἐκλόνησε τὰ Πατριαρχεῖα· διότι ἡ
Ῥωσσία, κυριωτάτη ἀντιπρόσωπος τῆς Ὀρθοδο-
ξίας, ἦτο ὑπέρμαχος αὐτῶν. Ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν
τούρκων ἡ Ῥωσσία ἀπετέλει προπύργιον τῆς
Ὀρθοδοξίας.

Διπλῆ εἶνε ἡ ἀποψις τῶν παραγόντων, τῶν
δρώντων ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Πατριαρχείων· τὸ
μὲν πολιτικὴ (μείωσις τῆς Ῥωσσικῆς ἰσχύος)· τὸ δὲ
πολιτειακὴ (ἐξέλιξις τοῦ τουρκικοῦ πολιτεύματος).

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ τουρκοκρατία, καίπερ ὑποστᾶσα
ἐξέλιξιν, ἠμπορεῖ νὰ φωραθῆ ἀνίκανος πρὸς δια-
κυβέρνησιν τῶν λαῶν—διότι περὶ αὐτοῦ, ἐπανα-
λαμβάνομεν νὰ εἰπώμεν, πρόκειται νῦν—τότε ποία
ἡ θέσις τῶν πραγμάτων; Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν
τῶν ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ Χερσονήσῳ συνθηκῶν, δύο
παρίστανται οἱ ὑπερισχύοντες παράγοντες· οἱ μὲν
βούλγαροι πρὸς ἀνατολὴν, οἱ δὲ γερμανοὶ, ἀντι-
προσωπευόμενοι ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, πρὸς δυσμὰς
καὶ ἐν τῷ κέντρῳ. Κωνσταντινούπολις (ἂν ὄχι ἡ
πόλις, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτὴν) σκοπὸς τῶν βουλ-
γάρων· Θεσσαλονίκη, τελικὸν ἀντικείμενον τῶν
γερμανῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί δύναται
νὰ πράξῃ ὁ Ἑλληνισμὸς; Κατὰ τὴν ἡμετέραν
γνώμην, συνεννοούμενος μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ
τῆς Ἰταλίας, νὰ σχηματίσῃ ἀντίρροπὸν τι κατὰ
τῆς ἀντιθέτου ἐπιρροῆς. Ἐν τῇ τοιαύτῃ θέσει τῶν
πραγμάτων ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ
σύμμαχον ἐν τῷ ἀλβανικῷ στοιχείῳ. Δυστυχῶς
οἱ ἀλβανοὶ δὲν διεδραμάτισαν πρόσκαιρον ἐνδύτην
οἷον ἀνεμένετο παρ' αὐτῶν, οἱ δὲ βουλγαρικαὶ κλη-
ρονομασίαι ἐδημοσίευσαν κατ' αὐτὰς δήλωσιν ὅτι αὐτὰς
αὐτοὺς τουρκικωτέρους τῶν τούρκων. Ἐν τούτοις
αὐτὰ εἶνε τὰ στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὑψηλῆς καὶ
δραστηρίᾳ πολιτικῆς δύναται νὰ ἀειδομηθῆ διὰ
τὸ μέλλον.

Θεσσαλονίκη,
κατ' Ἰούλιον τοῦ 1909.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ.

Ειδική ανταπόκρισις τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ.

Συνέλευσις τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις οἰκίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ κ. Χατζημιχάλη προυκάλεσε τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπὸ τὸν κ. Θεοτόκην ὑπουργείου. Ἡ πρᾶξις τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ ὁμολογουμένως ἀντιπειθαρχική, ἐχρησίμευσεν ὡς πρόφασις τῆς κυβερνήσεως πρὸς παραίτησιν τῆς ἀρχῆς, ἦν ἐπὶ τρία καὶ ἡμισυ ἔτη ἐνεμήθη χωρὶς νὰ προσθέσῃ οὐδὲ ἓνα κἂν λίθον ἐπὶ τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἑλληνικῆς ἀνορθώσεως. Ἀλλὰ τί λέγω τρία καὶ ἡμισυ μόνον ἔτη; Ἠλὴν μικρῶν διαλειμμάτων, ὁ κ. Θεοτόκης, ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ἦτο πάντοτε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ. Ἐκτοτε, εἰς τε τὴν βουλὴν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἰδίᾳ εἰς παραμονὰς ἐκλογῶν, ὁ κ. Θεοτόκης ὠμίλει περὶ τῆς ἀνάγκης στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν παρασκευῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ χώρα, ἦτις, παρὰ τὴν πενίαν τῆς, εἶνε πάντοτε φιλότιμος καὶ φιλόπατρις, τὸν ἐπίστευσε, καὶ τὰ δημόσια ταμεία ἐδαπάνησαν τετρακόσια ἑκατομμύρια δραχμὰς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ στρατὸν καὶ ναυτικόν. Πῶς, κατόπιον τοιούτων κολοσσιαίων δαπανῶν, ἡ Ἑλλὰς δὲν κατώρθωσε νὰ ἔχῃ οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο, εἶνε θαῦμα διὰ τὴν . . . ὑπομονὴν τῶν ἑλλήνων. Οἱ ἀξιωματικοί, καὶ ἰδίᾳ οἱ κατώτεροι, ἦτοι οἱ νεώτεροι, εἶνε φιλότιμοι καὶ καλῶς μορφωμένοι· ἀλλὰ τί νὰ κάμωσιν ὅταν δὲν τοῖς δίδωται παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἐργασία; Ἀντὶ νὰ μένωσιν εἰς τοὺς στρατῶνας, τοὺς ἐρήμους ἀνδρῶν, περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τῆς πρωτευούσης. Ὅτι τὸ κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν οὐδένα εἶχε λόγον, κατὰ τὰς παρούσας μάλιστα περιστάσεις, ἀλλ' ἐγένετο ἄπλως . . . διὰ νὰ γείνη λόγος, ὅτι δύνανται καὶ αὐτοὶ νὰ μιμηθῶσι τοὺς νεοτούρκους, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι διελύθησαν ἅμα τῇ παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως. Νὰ πιστεύσωμεν, ἄραγε ὅτι ἐγένοντο ὄργανα πολιτικῆς τινος μερίδος; Δὲν ἐπιθυμοῦμεν τοῦτο, καίτοι ἡ σχετικὴ ἀτιμωρησία των θεωρεῖται λίαν σκανδαλώδης διὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντας πόσον ἐλαστικὴ εἶνε ἡ πειθαρχία ἐν Ἑλλάδι.

Μ' ὅλα ταῦτα, δὲν ὑπάρχει καπνὸς ἄνευ πυρός. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, μερὶς φιλελευθέρων πολιτῶν, ἐπιζητούντων μεταρρυθμισίαν εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον ἐν Ἑλλάδι, ἐργάζεται διὰ παντὸς τρόπον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἰδρύθησαν πολιτικοὶ σύλλογοι, μυστικοὶ τε καὶ φανεροί, οἵτινες ἐδημοσίευσαν προκηρύξεις καὶ προέβησαν εἰς συλλαλητήρια. Ὁ σκοπὸς των ἦτο ἀγαθός· ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἐναυάγησε μέχρι τοῦδε, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀσυνειδησίας τῶν ἀρχηγῶν τῶν μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες, ἐκπληρουμένων τῶν πλαγίων πόθων των, ἐγκαταλείπουσιν ἢ καὶ προδίδουσι τοὺς ὀπαδοὺς των, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐλλείψεως μεθόδου ἐν τῇ προκαταρκτικῇ ἐργασίᾳ των. Ἐξ

ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως ἐν μόνον ἐξάγεται ἀναμφισβητήτως· ὅτι ὁ λαὸς ὑπηλπίσθη ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦδε διοικήσαντας τὴν χώραν καὶ ζητεῖ νέα πρόσωπα. “Ἐγὼ εἶμαι ἀγράμματος—λέγει ἄνθρωπός τις εἰς τὸν συντάκτην τῆς “Ἀκροπόλεως” τὸν ζητήσαντα τὴν γνώμην του περὶ τῆς καταστάσεως—ἀλλὰ φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ ὑποκηρύξωμεν ὅλους τοὺς πολιτικοὺς καὶ νὰ ἐκλέξωμεν νέα πρόσωπα.” Νέα πρόσωπα . . . Καλά! Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὑρεθῶν; Καὶ τίς ἐγγυᾶται ὅτι τὰ νέα ταῦτα πρόσωπα δὲν θὰ ἔχωσι παλαιὰς ἰδέας;

Ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἀνεβλήθη ἐπ' ἀόριστον. Μ' ὅλα ταῦτα, ὁ πρόεδρος τῆς Κρητικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἀντ. Μιχελιδάκης ἐγραψεν εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ φιλέλληνα βουλευτὴν κ. Γκιῦλλι, ὅτι διαλυομένης τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς, θὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἡ Κρήτη ἐκλογὰς καὶ θὰ στείλῃ βουλευτὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν. Εἶθε νὰ γείνη τοῦτο! *Audantes fortuna juvat.*

Ἡ Τουρκία—καὶ ἐννοοῦμεν τὴν “Νέαν Τουρκίαν”—προβαίνει συστηματικῶς εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ προγράμματός της, ὅπερ, ἀπὸ ἐνὸς ἔτους, εἶνε ἡ ἐξόντωσις τῶν χριστιανῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἑλλήνων τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, καὶ ἡ ἀνάδειξις τῆς τουρκικῆς φυλῆς καὶ παντὸς ὅ,τι τουρκικόν. Οὕτω ἐννοοῦσιν οἱ Νεότουρκοι τὸ Σύνταγμα: Ἐκλογὴν βουλευτῶν τούρκων μόνον, διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν μὴ τουρκικῶν στοιχείων, ἦτοι τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ ἀραβικοῦ, τοῦ σλαβικοῦ. Στρατιωτικὸν νόμον καὶ ἀπαγορισμὸν ἢ ἐξορίαν τῶν φιλελευθέρων ὀθωμανῶν, οὐδὲ τῶν τούρκων ἐξαιρουμένων. Ἐπιβολὴν τῆς τουρκικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ δημόσια γραφεῖα καὶ τὰ δικαστήρια, παρὰ τὰ προνόμια καὶ τὰς συνθήκας. Ἐπιβολὴν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καταπίπτει τῶν προξενικῶν προνομίων, παραβίασιν τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν, ἐρεύνας κατ' οἶκον ἑλλήνων ὑπηκόων, ἄνευ παραστάσεως τοῦ οἰκείου διερμηνέως, ἀνθαίρετον ἀπαγόρευσιν κυκλοφορίας τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐν Σμύρῃ, κτλ. Μ' ὅλα ταῦτα, αἱ μεγάλαι χριστιανικαὶ Δυνάμεις ἐφρόντισαν νὰ λύσωσι τὸ κρητικὸν ζήτημα “κατὰ τρόπον μὴ θίγοντα τὸ τουρκικὸν γόητρον”, ὡς εἶπεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος Γρέϋ. Ὁραῖον γόητρον, τῇ ἀληθείᾳ!

Εἰς τῶν καλῶν δικηγόρων τῶν Ἀθηνῶν, μεταβὰς ἵνα ἴδῃ τὸν ἀγρὸν του εἰς τι προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, εὔρεν ἐν αὐτῷ χωρικόν τινα διεκδικοῦντα τὸν αὐτὸν ἀγρὸν. Κατόπιον ἀνταλλαγῆς δριμειῶν τινῶν λέξεων, ὁ χωρικὸς ἐφόνευσε τὸν δικηγόρον. Εἶνε καὶ τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς σαπρίας ἣτις ἐπικάθηται παντὸς ἑλληνικοῦ. Ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ὑπάρχει ἐπιτροπὴ ἐκ νομομαθῶν, διωρισμένη ἵνα συντάξῃ τὸν Ἀστικὸν Νόμον. Τὰ μέλη ταῦτα ἔλαβον εἰς μισθοὺς ἑκατοντάδας χιλιάδας δραχμῶν. Καὶ ὅμως, ὁ Ἀστικὸς Νόμος εὑρίσκεται

ἔτι εἰς τὴν ἀρχὴν. Παρ' ἡμῖν καὶ μόνοις, ἰσχύει σήμερον, ἐν εἰκοστῷ αἰῶνι, τὸ πανάρχαιον Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον, ἀμετάβλητον, ὡς ἰσχυε πρὸ τριάκοντα αἰώνων, ὅτε ὁ νόμος ἔλεγεν, ὅτι "ἔξεστι βία τὴν βίαν ἐξωθεῖν καὶ ὄπλα ὄπλοις". Ἐξώσθη καὶ ἤδη ἡ βία διὰ τῆς βίας καὶ διὰ τῶν ὄπλων καὶ εἰς χρήσιμος καὶ φιλήσυχος ἐπιστήμων ἐπότισε τὸν ἀγρὸν τοῦ διὰ τοῦ αἵματός του!

Διήλθεν ἐντεῦθεν, προερχόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν ἑδρὰν τοῦ Ὁ Πατριάρχης καὶ πάπας Ἀλεξανδρείας κ. Φώτιος, ἔτυχε δὲ λαμπρᾶς υποδοχῆς παρὰ τε τῷ κλήρῳ καὶ ταῖς Ἀρχαῖς, καίτοι ὁ σκοπὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πολυμήνου διαμονῆς τοῦ ἀπέτυχεν. Οὔτε τὸ κυπριακόν, οὔτε τὸ ἱεροσολυμικὸν ζήτημα ἐλύθησαν συμφώνως πρὸς τοὺς πόθους τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας· οὕτω δὲ ὁ ἐλληνισμός, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, δι' ἀποσπάσεως ἐκίστοτε διαφόρων λίθων ἐκ τῆς βίσεώς του, ἀρχεται καταρρέων. Γράφω τὰ ἀνωτέρω μετὰ πόνου καὶ ἐν γνώσει ὅτι θὰ ἐγείρω κατ' ἐμοῦ τὴν μῆνιν τῶν λεγομένων αἰσιοδόξων, ὃ ἔστι τῶν ἐχόντων πρόσκαιρον τι ἀντάλλαγμα καὶ μὴ φροντιζόντων περὶ τοῦ γενικοῦ καλοῦ. Ἀλλὰ θεωρῶ ὅτι καθήκον παντὸς καλοῦ πατριώτου εἶνε νὰ σημαίῃ τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου πρὸ τῆς τελείας καταστροφῆς. Ἐὰν δὲν ληφθῶσι τάχιστα μέτρα σήμερον, αὔριον θὰ εἶνε ἴσως ἀργά. Α.

ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

(Ἰδιαιτέρα ἀλληλογραφία τῆς ΕΡΕΤΝΗΣ ἐξ Ἀθηνῶν).

Σπανίως ἔσχεν ἡ Ἑλλὰς ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς τόσῳ λαμπρὰν εὐκαιρίαν ὅπως ἐπιδείξῃ ἦθος εὐσταθές, καὶ ἐξασφάλισῃ γόητρον ἰκανὸν νὰ τὴν ἀναστυλώσῃ, ὅσῳ ἡ ἐσχάτως δοθεῖσα εἰς αὐτὴν εὐκαιρία τῆς ἀναστατώσεως τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Τουρκίας καὶ τῶν τολμημάτων τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἄλλ' ἡμεῖς δυστυχῶς ἢ εἴμεθα φωνασκοὶ καὶ ταρταρίνοι, ἢ πτοούμεθα δίκην λαγωῶν. Μᾶς ἐδόθη ἐξαισία εὐκαιρία καὶ τὸ κρητικὸν ζήτημα νὰ λύσωμεν ὑπὲρ ἡμῶν, παρὰ πᾶσαν τὴν χαλαρότητα τῆς καταστάσεώς μας, καὶ μετὰ τῶν βουλγάρων νὰ συμπράξωμεν, καὶ αὐτὸ τὸ ἀλβανικὸν ζήτημα νὰ υἰοθετήσωμεν. Πολλὰ καὶ μεγάλα διασαλπίζονται ἅτινα ὁμως ἐν δεδομένη στυγμῇ ἀποδείκνυνται λήροι, διότι πρὸ τῶν ἀπειλῶν τῆς Τουρκίας ἀπεδείχθημεν πάντες νωθροὶ καὶ ῥάθυμοι. Οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶνε κρείστων τῆς ἐν ταῖς παραμοναῖς τοῦ θεσσαλικοῦ πολέμου, τῆς τόσον ἐκπληξίσεως τὸν Γαριβάλδην καὶ τὸν Βέννερ-Βώρλυ, ἐλθόντας νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀλλὰ ἀπογοητευθέντας. Ἡ μοιρολατρεία τῶν ἐλλήνων τῆς σημερινῆς γενεᾶς ὑπερβαίνει πᾶσαν φαντασίαν. Ἀπειλουμένης εἰσβολῆς τῶν τούρκων οἱ Ἕλληνες ἀντὶ νὰ συγκινῶνται οὐδὲ συναίσθησιν ἔχουσι τῆς

καταισχύνῃς οἷα θὰ καλύψῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀν καὶ δευτέραν φοράν γίνῃ κατὰκτησις αὐτῆς. Τὴν σωτηρίαν μας ἐπαφίεμεν εἰς τὴν παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡσυχάζομεν, καὶ ὁμως ὅταν παρέλθῃ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐλπίδος ταύτης, οἷας χυδαίας ὑβρεῖς ἐκτοξεύομεν κατὰ παντὸς εὐρωπαϊκοῦ λαοῦ, χάρις εἰς τὴν πεφωτισμένην δημοσιογραφίαν μας. Οἷα μοῖρα αὕτη τοῦ βασιλείου τούτου νὰ χρησιμεύῃ πάντοτε εἰς τοὺς τούρκους πρὸς ἀνόρθωσιν ἑαυτῶν, καθ' ὃ χρόνον ἄλλοι ἐξευρίσκουν τὸν τρόπον νὰ ἐπωφελῶνται ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ κράτους χωρὶς νὰ ἐκτίθενται καὶ εἰς τὰ ἐπακόλουθα τῆς τουρκικῆς ὀργῆς. Ὁξυνοῦστεροι ἐρευνηταὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας μας σήμερον ἐξέφρασαν ἀμφιβολίαν ἀν πράγματι ἡ ἐπανύστασις τοῦ 1821, εἶνε ἱστορικὸν κίνημα ἄξιον οἰουδῆποτε θαυμασμοῦ, καὶ ἀν μὴ ἡ Ἑλλὰς ἐπέπλευσε μόνον καὶ μόνον χάρις εἰς τὸ Ναυαρίνον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης, ἀκριβῶς ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1897, καὶ ἀκριβῶς ὅπως καὶ σήμερον ἀπλούστατα ἐπαναπαυόμεθα εἰς νέον τι Ναυαρίνον εἴποτε ἡ Τουρκία ἐκστρατεύσῃ καθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ τότε πρὸς τί ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ὑσπλαγχνία τῆς σπατάλης τοῦ χρήματος τῶν ἐργατικῶν τάξεων διὰ στρατούς; Ἡ μάλλον ποῦ τὰ χρήματα τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ στρατῶν δῆθεν; Ἡ Ἑλλὰς ἐφάνη στρεφομένη παραπολὺ εἰς τὸ παρελθόν, ἀτενίζουσα πολὺ εἰς τὸ μέλλον καὶ μηδαμῶς φροντίζουσα περὶ τοῦ παρόντος. Ἡ ἐκδοχὴ ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους καὶ τὸ ἰδανικόν ὅτι κεκλήμεθα νὰ ἀνεγείρωμεν τὴν βυζαντικὴν αὐτοκρατορίαν μᾶς ἐξετροχίασαν. Εὐρισκόμεθα εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως· εἶνε δὲ νὰ διερωτᾷ τις ἀν τὰ ἀνομήματα μάλλον τῶν ἐλλήνων ἢ ἄλλα αἷτια παρήγαγον αὐτὸ τὸ ὑποτέλεσμα, διότι καὶ ἀν δὲν ὑποστώμεν ἤδη τουρκικὴν ἐπίθεσιν, διὰ τὸν ὄξυδερκὴ παρατηρητὴν τὸ ὑποτέλεσμα εἶνε τὸ αὐτό. Ἡλέγχθη παράλυσις πλήρης. Τὸ πάντων δὲ δεινότερον θὰ εἶνε ἀν ἡ περίστασις αὕτη παρέλθῃ, χωρὶς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία πρὸς ἀνάνηψιν καὶ μεταρρύθμισιν. Ἀρχίζω δὲ καὶ περὶ τούτου νὰ ἀμφιβάλλω, ἀκούων τὰς περὶ ἐμὲ διασταυρουμένας στρεβλὰς γνώμας. Πρῶτον τὸ αἰώνιον, τὸ δημοκοπικώτατον, τὸ ἐκμεταλλευτικόν, τὸ πατριδοκαπηλικόν ὅτι ἡ περίστασις αὕτη πρέπει νὰ μᾶς παρακινήσῃ νὰ καταρτίσωμεν στόλον, στρατόν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Βλέπετε, πάλιν τὰ ἴδια! Δεύτερον ὅτι ἀν μὴ ἡ Κρήτη προσαρτηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ μῆνις ὀφείλει νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ βασιλέως. Στρεβλόν, ὑποκριτικόν καὶ ἀνόητον. Ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπραξεν ὅ,τι ἦτο δυνατόν. Μόνον διὰ τὰ ἐσωτερικὰ ἀπεδείχθη κατώτερος τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ εἰς μὲν τὰ ἐσωτερικὰ οἱ πολιτευόμενοι βεβουλευμένως διέπλασαν αὐτὸν οἷος ἀπεδείχθη, εἰς δὲ τὰ ἐξωτερικὰ πάλιν οἱ

πολιτευόμενοι πταίονσι διότι τὴν ὅλην ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐστήριξαν εἰς τὰς μεσολαβήσεις του, τὸν δὲ στρατὸν ἐθεώρησαν μόνον πρόφασιν πρὸς κλοπὴν ἢ πρὸς μισθολογίαν. Οἱ εὐρωπαϊοὶ δημοσιογράφοι διατυπώνουσι τὸ πρᾶγμα καλῶς ἀποφαινόμενοι περὶ τῆς Βουλγαρίας, ὅτι οἱ βούλγαροι ἐστήριξαν τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς ἑαυτούς. Εἶνε ἀργὰ ἤδη νὰ λέγη τις ὅτι δὲν εἶνε δίκαιον νὰ ἐπιρρίπτωμεν τὸ σφάλμα εἰς τὸν βασιλέα, ἵνα ἀπαλλαχθῶμεν τῆς εὐθύνης, καὶ ὅτι δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ πταῖσται. Εἶνε ἀργὰ πλέον διὰ τοιαύτας ματαιολογίας. Ἐφθασεν ἤδη ἡ στιγμή καθ' ἣν τὰ πράγματα ἀδυνατοῦν νὰ προχωρήσουν πλέον τοιαῦτα ὅλα εἶνε σήμερον. Ἐφθασεν ἡ στιγμή καθ' ἣν πάντως ἀπαιτεῖται μεταβολή. Καὶ εἶνε στιγμή αὕτη καθ' ἣν θὰ κριθῆ τὸ βασιλέως ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετή. Ἄν ἀντιληφθῆ τῆς σοβαρότητος τῶν περιστάσεων καὶ ἡγηθῆ τῆς μεταβολῆς, ἔχει καλῶς δὲν θὰ προκύψῃ ἐμφύλιος σπαραγμὸς καὶ ἀναρχία. Ἄλλως, οὐαί, καὶ ἄς αἰτιῶται ἑαυτὸν. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὁ βασιλεὺς ἀπομένει καὶ δικαιούται ν' ἀπομένῃ πάντοτε ἡ δύναμις, ἀφ' ἧς δύναται νὰ προκύψῃ τὸ ἀγαθόν. Ἄλλ' ἡ στιγμή εἶνε κρίσιμος. Θὰ ἀντιληφθῆ ἀραγε τῆς ὀξύτητος τῶν καιρῶν; Διότι πᾶσα μεταβολή ἢ ὁποῖα δὲν θὰ γίνῃ δι' αὐτοῦ, πάντως θὰ γίνῃ κατ' αὐτοῦ. Αὐτὸ ὀφείλου νὰ θεωρήσουν ὡς ἀξίωμα μαθηματικὸν οἱ σύμβουλοί του. Λοιπὸν ὄχι πηγὴ τοῦ κακοῦ ὁ βασιλεὺς καὶ ἔνεκα τούτου ἐκβλητέος· πηγὴ τοῦ κακοῦ ὅλοι μας καὶ ἔνεκα τούτου μεταβλητέοι. Ὁ βασιλεὺς χρήσιμος, ἂν διαθέσῃ τὴν δυνάμιν του πρὸς διόρθωσιν. Ἄλλως, ἐπαναλαμβάνω, ἑαυτὸν ἄς αἰτιῶται ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ περὶ τὴν ἐκτίμησιν.

Εἰσὶ πολλὰ ἄτινα θὰ εἶχε τις νὰ εἶπῃ ἀκόμη. Ἄλλὰ μήπως εἶνε δυνατόν νὰ δημοσιεύωνται ὅλα; Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐκθέσῃ τις τοὺς χθαμαλοὺς λόγους ὧν ἔνεκα ὁ μεταρρυθμιστικὸς σάλος δυνατόν νὰ κοπάσῃ αὐριον; Ἡ τοὺς ἐπίσης ἐπαισχύντους λόγους ὧν ἔνεκα, ἂν ἡ Τουρκία ἐπιπέσῃ καθ' ἡμῶν, τοῦτο ἔσται μόνον καὶ μόνον ἐξ ὑπαιτιότητος ἡμῶν; Ὁ δημοσιογράφος Μακέντζης ἐξέφερε θαυμασιωτάτην παρατήρησιν ἐν τῷ ἄρθρῳ του τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῇ ΕΡΕΤΝΗ τοῦ Ἰανουαρίου. “Ὁ θεσσαλικὸς πόλεμος ἀπεκάλυψε τηλικαύτην ἑλλειψίν γνησίας τόλμης, τοιαύτην πολιτικὴν διαφθοράν καὶ ἀβελτερίαν, τοιαύτην ὀλιγωρίαν εἰλικρινοῦς παρασκευῆς, ὥστε κατέλαβε τὸν κόσμον ἀπογοήτευσις περὶ τῆς Ἑλλάδος.” Ἡ αὕτη ἀπαράλλακτα εἰκὼν παρίσταται καὶ σήμερον. Ἐν τούτοις ἡ “Πατρίς” καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐφημερίδες δημοσιεύουν μόνον θούρια καὶ ἐγκωμιαστικὰ τῶν θριύμβων, τῶν κατακτήσεων καὶ τῶν προόδων τοῦ ἑλληνισμοῦ! Τὸ γεγονός δὲν εἶνε ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς εὐρηται ἐν ὑποχωρήσει ἐν Μακεδονίᾳ· εἶνε ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῶν νέα στοιχεῖα εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀγωνιστῶν

καὶ προσήκει νὰ χωρισθῆ ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου ἀπὸ τῶν ὑποδούλων.

Ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν κ. Μιαούλης βεβαίως δὲν θὰ ἐλησμόνησε τὴν πρό τινων ἐβδομάδων ἀγόρευσίν του ἐν τῇ Βουλῇ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ ἀγόρευσις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ ἐπικήδειος τοῦ ναυτικοῦ μας, καὶ ὀφείλεται ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη εἰς αὐτὸν ἀποκαλύψαντα ὅτι τὸ ναυτικὸν εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ τύπος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ὁποῖου λωποδυτεῖται ἡ Ἑλλάς καὶ ὅλος ἐν γένει ὁ ἑλληνισμὸς. Διότι εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἔχει φθάσει ἡ ἀρχουσα τάξις τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, οἷονδὴποτε κόμμα καὶ ἂν κατέχῃ τὴν ἐξουσίαν, εἰς ληστήριον τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ. Τὰ πάντα εἶνε προσχήματα· βάσις δὲ καὶ κύριος σκοπὸς εἶνε ἡ κλοπή. Κλοπὴ εἰς τὸν στρατὸν, κλοπὴ εἰς τὸ ναυτικόν, κλοπὴ εἰς τὰ μοναστήρια, κλοπὴ εἰς τὰ κληροδοτήματα, κλοπὴ εἰς τὰ δημόσια ἔργα, κλοπὴ εἰς τὰ τελωνεῖα, κλοπὴ εἰς τὰ εὐαγγῆ ἰδρύματα. Μόνη ἐλπίς τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶνε ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις αὕτη δέον νὰ εἶνε διπλῆ· τὸ μὲν πολιτικὴ, τὸ δὲ ἠθικὴ· ἡ δευτέρα μάλιστα εἶνε σπουδαιότερα τῆς πρώτης. Ἡ μὲν στρεβλὴ πολιτικὴ δύναται νὰ διορθωθῆ, ἀλλ' ἄνευ ἠθικῆς οὐδὲν κράτος δύναται νὰ ζήσῃ, μάλιστα δὲ ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποῖα ἔχει τοιαύτας παραδόσεις, καὶ τηλικαύτην ἀποστολὴν ἔχει προσδόσει εἰς ἑαυτήν. Θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη πάντως νὰ ἰδρυθῆ ἐν “κομιτάτον κοινῆς σωτηρίας” τὸ ὁποῖον νὰ πατάξῃ τὴν κλοπὴν καὶ νὰ καθαρῶσιν τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς διαφόρους Ἰτζέτ, καὶ Ραχίμπ καὶ ἄλλους λυμεῶνας, τοὺς λυμαινομένους τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας καὶ δημοτικῆς διοικήσεως. Οἱ δῆμοι ἔχουν μεταβληθῆ αὐτόχρημα εἰς ληστήρια.

Καὶ ἡ μὲν Τουρκία ἐπετέλεσεν ἤδη τὸ διάβημα τοῦτο· ἡ δὲ Ἑλλάς πότε; Προκειμένου δὲ περὶ Τουρκίας δὲν δύναται τις νὰ μὴ ἀναμνησθῆ μετὰ μελαγχολίας ὅτι ἀνευρέθη ἀνὴρ, ὁ Μαχμουτ Σεφκέτ πασᾶς, ὁ ὁποῖος κατέβαλεν ἐκ τῆς περιουσίας του δύο ἑκατομμύρια φράγκα, ὅπως ἐπιτευχθῆ τὸ ἐπελθὸν ἀγαθὸν ἀποτελεσμα. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα τί παρόμοιον γίνεται; Οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ οὐχὶ μόνον δὲν δίδουν, ἀλλὰ γίνονται ἰσχυροί, ἀκριβῶς διὰ νὰ ἀρπάσουν. Καὶ ὅσω ἰσχυρότεροι εἶνε, τόσῳ ἡ λεία τοῦ χρήματος τῶν παραγωγικῶν τάξεων φρικωδεστέρα. Προχειρότατα καὶ καθ' ἐκάστην ἀναφέρονται ἀνθρωποὶ πτωχοὶ τὸ πρόσθεν, ἀνεγείραντες ἔπειτα μέγαρα καὶ σχηματίσαντες μεγάλας περιουσίας, ἀφ' ἧς εἰς διαχειρίσεις ἀνεμίχθησαν· καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα οὐδένα ξενίζει! θεωρεῖται φυσικόν! Εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἠθικῆς ἀμβλύτητος καὶ ἀποκαρῶσεως ἔχομεν φθάσει. Λυπηρὸν εἶνε ὅτι δὲν εὐρέθη ἀκόμη ἀνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ εἶπῃ καὶ περὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, ὅ,τι εἶπεν ὁ Μιαούλης περὶ τοῦ τῆς θαλάσσης. Ἐννοῶ νὰ ὑπάρχουν ἀνθρωποὶ ὑπο-

στηρίζοντες ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει ἀνάγκην στρατοῦ· ἐννοῶ νὰ ὑπάρχουν ἄλλοι δυσχυριζόμενοι ὅτι ἔχει ἀνάγκην στρατοῦ πραγματικοῦ· ἀλλ' αὐτό, τὸ ὅποιον γίνεται σήμερον, νὰ εὐρίσκονται ἄνθρωποι διατεινόμενοι ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη στρατός, ἵνα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦτο, πλουτίζονται καὶ συντηρῶνται τάξεις ὀλόκληραι, ἐπὶ ἐμπαιγμῶ ἰδέας ἱεράς, αὐτὸ εἶνε ἄτιμον, προδοτικὸν καὶ ἐγκληματικόν. Ὁ στρατὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶνε πλέον εἰμὴ μισθολόγιον καὶ ἐπάγγελμα ἐξασφαλιστικόν.

Ἦλθε καιρὸς νὰ φροντίσῃ ἡ Ἑλλάς δι' ὅλα ταῦτα. Ἐχασε πλέον τὴν ἐν τῇ Αἴμῳ ἡγεμονίαν· καιρὸς εἶνε νὰ θέσῃ τοῦλάχιστον εἰς τάξιν τὰ ἐσωτερικὰ τῆς πράγματα. Τὸ λεγόμενον ὅτι πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἡ λύσις ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων ἕνεκα ὑποθέσεων ἐξωτερικῶν, μέχρι τινὸς μόνον δεῖν νὰ γίνεται ὑποδεκτόν· καὶ ἔπειτα αἱ ἐξωτερικαὶ αὗται ὑποθέσεις θὰ λάβουν ἐπὶ τέλους μίαν λήξιν. Γελοῖον δὲ αὐτόχρημα εἶνε τὸ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ μερικῶν ἐφημερίδων ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκτιθέμεθα εἰς τοὺς ξένους· αὐτὸ εἶνε ἠσορητικόν, παμπόνηρον καὶ φαῦλον. Τὸ ὑπελπιστικώτατον πάντων εἶνε νὰ κρύπτεται ἡ ἀλήθεια ὥστε νὰ μὴ συγκινηθῇ ὁ λαός· οἱ τοῦτο ἐπιδιώκοντες ἐπιζητοῦν τὸν θάνατον τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ω.

Ἡ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. (Ἄρθρον τοῦ κ. Στίτ Οὐίλσον.)

Ἐν ᾧ ἀνὰ σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ πολιτικοὶ ἀκόμη παλαιῶν πολιτικῶν μερίδων ἄρχονται ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ λογικοῦ καὶ δικαίου τῶν πολιτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων, μὴ θιγουσῶν τὸ παρὸν σύστημα· ἐν ᾧ μεγάλοι χρηματισταὶ καλύπτουσιν ἐξ αἰδοῦς τὸ πρόσωπον βλέποντες τὴν ἀθλιότητα μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων των, οἱ σθεναρώτατοι ὑπολογηταὶ καὶ οἱ βασιμώτατοι ὑπερασπισταὶ τῆς κεφαλαιοκρατίας εἶνε οἱ καλούμενοι ἱερεῖς ἢ πνευματικοὶ ποιμένες τοῦ λαοῦ, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἵτινες ὤφειλον λόγῳ καὶ ἔργῳ νὰ δράσωσιν ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων. Ἡ δεκάτη ἐνάτη ἑκατονταετηρὶς παρέσχε καταπληκτικὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἄλλ' ἐκάστη τῶν ἐκδουλεύσεων τούτων ἐκμηδενίζεται ὑπὸ τοῦ ἀτελοῦς τῆς ἐργασίας συστήματος, ὅπερ ἀνέλαβεν ἤδη νὰ τελειοποιήσῃ ὁ ἀρχόμενος αἰὼν. Ἡ διαρρεύσασα ἑκατονταετηρὶς παρέσχε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μηχανισμοὺς περισσοτέρους ἢ σύμπας ὁ πρὶν χρόνος, ἐφ' ὅσον ἡ ἱστορία ἐξικνεῖται. Ἄλλ' αἱ μηχαναὶ αὗται ἐπὶ τοῦ παρόντος ὠφελούσι μόνον τοὺς κεφαλαιούχους, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δ' ἐλαφρύνουσι τὸ βῆρος τῶν ἐργατῶν, μᾶλλον δὲ βλάπτουσιν αὐτοὺς θέτουσαι πολλοὺς ἐκτὸς ἐργασίας. Ἄν γίνῃ χρῆσις τῶν μηχανῶν πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶνε ἀληθῶς παραδείσιος· ἀν ὅμως τὰς ἐκμεταλλεύων-

ται οἱ ὀλίγοι, ὁ βίος τῶν πολλῶν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ὀλίγων, ἀν μὴ εἶνε παντελῶς ἀναίσθητοι, θὰ γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀβίωτος. Ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι ὁ ἐμπορικὸς συνεταιρισμὸς προσεκτήσατο ἰσχὺν καὶ νίκην. Ἄλλ' ἀν μὴ συνασπισθῇ καὶ διοργανωθῇ ὅλος ὁ ἐργατικὸς κόσμος, ἵνα ἀναλύσῃ τὸ ἐκπολιτιστικὸν ὄπλον τοῦ λαοῦ, θὰ γίνῃ μόνον μία προνομιούχος ἐργατικὴ τάξις ἐν τῇ βιομηχανικῇ διαμάχῃ, ἐν ᾗ θὰ παλαίωσιν ὑπ' αὐτὴν ἄπειρα, ἀνορδιοργάνωτα, ὑπέλπιδα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Λαϊκὴ ἐκπαίδευσις, μετ' ἐκπαιδευτηρίων ἐν ἐκάστῳ τμήματι καὶ χωρίῳ, εἶνε μεγαλοδύναμον κατόρθωμα. Ἄλλ' ἐπιστήμη καὶ γνῶσις εἶνε στάσιμοι ὅπως αἱ ἀρχαῖαι φιλοσοφίαι, ἐνόσω δὲν καθιστώσι τὸν βιοπορισμὸν προσιτὸν τοῖς πᾶσι. Ἡ ψῆφος εἶνε εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἐργάτου, ταχέως δὲ θὰ ἔλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς συζύγου του καὶ τῆς μητρός του. Ἄλλ' ἀν οἱ διευθύνοντες τὴν βιομηχανίαν τοῦ κόσμου κατορθώσωσιν ν' ἀντιτάξουν τὸ ἥμισυ τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως ἐν τοῖς στρατοπέδοις τῶν ἰθυνοσῶν τήξεων, ἡ δημοκρατία τότε θὰ γίνῃ τὸ προπύργιον τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν προνομιούχων. Ὁ Εὐαγγελικὸς Χριστιανισμὸς ἐν τῇ δεκάτῃ ἐνάτῃ ἑκατονταετηρίδι ἀνήλθεν εἰς τὸ ζενίθ τῆς δυνάμεώς του. Ἀνήγειρε μυριάδας ἐκκλησιῶν, ἐξαπέστειλε χιλιάδας ἱεραποστόλων, κατέγραψεν ἑκατομμύρια μαθητῶν εἰς τὰ κυριακὰ σχολεῖα του, ἐξέδωκε τὰς Γραφὰς ἐν πάσῃ γλώσσῃ. Ἀνεφάνησαν μεγάλοι κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ, πολυπληθεῖς σύνδεσμοι εὐσπλαγχνίας, ἑκατοντάδες φιλανθρώπων, καὶ πολλαὶ δεκάδες ὀργανισμῶν βοηθείας. Ἄλλ' ὁ καυχώμενος ἐπὶ τῇ θρησκευτικῇ ταύτῃ θερμῇ καὶ ἐνεργείᾳ, τῇ ἐλεημοσύνῃ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ, καυχᾶται δι' εὐγενῆ τινα ἀρχὴν, ἀλλ' οὐχὶ τέλος· καυχᾶται μόνον ἐπὶ προπαρασκευῇ, ἐπὶ ἐνάρξει. Ὁλος ὁ θρησκευτικὸς κόσμος εἶνε στάσιμος. Μέγας δ' ὑφίσταται κίνδυνος μὴ ἡ ἐκκλησία ἀποκαλύψῃ τὰ παγανικὰ τῆς στοιχείᾳ ὑπὸ τὸ πρόσταγμα τῆς κεφαλαιοκρατίας, καὶ ἀρνηθῇ κυριολεκτικῶς τὸν Χριστὸν. Διότι ὁ Χριστὸς ἔρχεται διὰ κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις, ἀντὶ νὰ ἀρνήται τὴν κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος, δέχεται ταύτην, τὴν διερμηνεύει, καὶ βαίνει νὰ βεβαιώσῃ καὶ πραγματοποιήσῃ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον σοφοί, προφήται, καὶ σωτῆρες ἐξῆσαν καὶ ἀπέθανον. "Πρῶτον ἀναφαίνεται τὸ φύλλον, μετὰ τοῦτο ὁ στάχυς, καὶ ἐν τούτῳ τέλος ὁ καρπός." Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις εἶνε ὁ καρπὸς ἐν τῷ στάχυϊ πολλῶν αἵματοβαφῶν φυτειῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς τοῦ χρόνου. Ἐκ τῶν πρώτων θριάμβων τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἀγῶνος, μακρὸν ἤδη ἀναβληθέντος, θὰ ἐξέλθωμεν μετ' ὅσον ἐλευθέρας καὶ μεταμορφωθείσας σχέσεις πρὸς ἀλλήλους, μετ' ὅσον εὐρείαν καὶ βαθεῖαν βύσιν κοινῶν συμφερόντων, μετ' ἡλικαύτην παλαιστραν πολυποικίλων ἀλλὰ μὴ συγκρουομένων πρὸς ἀλληλα προσωπικῶν συμ-

φερόντων, ὥστε οἱ φανταστικοί, ἠθικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἡμῶν ἐφιύλται θὰ λησμονηθῶσι διὰ παντός· τὰ ἄνθη τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος θὰ θάλλουν ἐν ἀπείρῳ ποικιλίᾳ· καὶ τὸ πρόσωπον ἐκάστου θὰ φαίνεται ὡς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀδελφικῇ κοινότητι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὁ λόγος τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνέργεια ἵτινα μέλλουσι νὰ κατὰστήσουν τὸν λαὸν ἐλεύθερον, δὲν ἔρχονται σήμερον διὰ τοῦ κλήρου, τῶν μυστηρίων, τῶν χρωματιστῶν ὑέλων, τῶν θεολογικῶν τύπων, τῶν ἐροτασίων ἡμερῶν, τῆς ἐνθουσιώδους εὐσεβείας τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος τηρούντων τοὺς νόμους καὶ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ διὰ τῶν πυλῶν τῶν ἐργοστασίων, διὰ τῆς φωνῆς τῶν πεινῶντων, διὰ τοῦ δεινοῦ ζητήματος τῶν ἀέργων, διὰ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κοιλιῶν δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ζῶσιν εὐτυχεῖς καὶ ἀνευδεεῖς, διὰ τῶν ἐργασίων ἡμερῶν, διὰ τοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἄρτου ἀγῶνος. Ἐπίρχει κατάλογος λέξεων τινῶν, εὐσεβῶν ὑποτιθεμένων, δι' ὧν μόνων νομίζεται ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ μεταδοθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ νόημα τοῦ Θεοῦ. Τοιαῦται λέξεις εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι:— Θεός, Κύριος, Χριστός, Ἅγιον Πνεῦμα, Προσευχή, Ἄμαρτία, Μετάνοια, Ἀναγέννησις, Σωτηρία, Προσηλύτις, Δικαίωσις, Ἀπολύτρωσις, Ἅγια Κυριακή, Αἰώνιος Ζωή, Οὐρανός. Λέγεται ὅτι ὁ λαλῶν τὰς λέξεις ταύτας καταλλήλως, λαλεῖ τὸν λόγον καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τὸ Μεσσιακὸν Κίνημα, ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ περιστάσει τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἔρχεται εἰς ἡμᾶς μεταχειριζομένους κοινόν, τετριμμένον λεξιλόγιον ὑλισμοῦ, ἐν ᾧ περιέχονται τοιαῦται λέξεις, οἷον ἀγρός, ἀτμός, ἠλεκτρισμός, μηχανισμός, ἡμερομίσθια, ὠραι ἐργασίας, δραχμαί, ὀβολοί· ἐργασία καὶ σχολή· θνησιμότης νηπίων· μόχθος· γεωργία, μεταλλουργεῖα, ὕφανσις, πλόες, σιδηρόδρομοι ἄρτος, κλινοσκεπίσματα, ὑποδήματα, ἐνδύματα, ἀνθρακες, ἐνοίκιον, καὶ ἄλλαι παραπλήσιαι αἵτινες μόναι δύνανται νὰ μετακομίσωσι τὸ φορτίον τῶν θείων ἐνοιῶν εἰς τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Μεσσίας ἀρχίζει με αὐτὰς τὰς λέξεις· δὲν τὰς κατασκευάζει αὐτός, ἀλλὰ τὰς εὐρίσκει ἀκολουθῶν τὰς σταγόνας τοῦ αἵματος τῆς ἐσταυρωμένης ἀνθρωπότητος. Μεταχειριζόμενος δὲ τὰς λέξεις ταύτας καταλλήλως πρὸς τὰς ὠδύνας τοῦ γένους, χειρίζεται τὴν ἀμφίστομον μάχαιραν τοῦ πνεύματος. Αὐταὶ εἶνε αἱ λέξεις τῆς Ἐπιστημονικῆς Οἰκονομολογίας. Δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου δύναται ἡ ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἐνεστώσας ἀνθρωπίνους ὑποθέσεις μας. Ὁ Μεσσιακὸς αἰὼν δὲν ἔρχεται πρωτίστως με Νέαν Θεολογίαν, ἢ με ὅλως νέον ἠθικὸν κώδικα, καίτοι τονίζει καὶ εὐρύνει τοῦτον, ἀλλὰ με νέαν κοινωνικὴν ὄπτασιν δι' ἀπελευθερωτέαν ἀνθρωπότητα, ἢ δὲ κοινωνικὴ αὕτη ὄπτασις δὲν ἔχει ἄλλο λεξιλόγιον εἰς ὃ δύναται νὰ μεταφρασθῇ εἰμὴ τὰς λέξεις τῆς Ἐπιστήμης τῆς Οἰκονομολογίας. Ἐπ' οὐδενὸς

ἄλλου λεξιλογίου δύνανται νὰ πλεύσωσιν αἱ ὑπισχνούμεναι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις. Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Οἰκονομολογίας, ἐφ' ἧς τὸ Μεσσιακὸν πνεῦμα ἱππεύει ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐπαναστάσει, καθίσταται βαθεῖα, ἰσχυρά, ἐνδοξος, καὶ ἱερά, ἔνεκα τῆς ἀνυπολογίστου ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὃν ἀφορᾷ καὶ δι' ὃν ἔρχεται νὰ δώσῃ βιομηχανικὴν ἐλευθερίαν. Μεταξὺ ἀστέρων καὶ γῆς μόνον ἐν ὑπάρχει ἱερὸν καὶ ἅγιον,—οὐχὶ αἱ ἐκκλησίαι, τὰ εὐαγγέλια, τὰ πολιτεύματα, οἱ νόμοι, τὰ δόγματα, ἀλλὰ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅ,τιδὴποτε ἐμποδίζει, βλάπτει, λυπεῖ, ὑποδουλοῖ, ἐξευτελίζει τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου,—αὐτὸ εἶνε ὁ Ἄντίχριστος, αὐτὸ εἶνε τὸ πονηρὸν, τὸ κακόν. Ὅ,τιδὴποτε βοηθεῖ ἢ χειραφετεῖ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνορθοῖ, τὴν καθιστᾷ ἐλευθέραν καὶ ὑψηλὴν—ἀνευ κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἀνευ δούλου, ἐν ἧ ὁ Θεὸς ὄρισεν ἐλευθερίαν—αὐτὸ εἶνε τὸ δίκαιον, τὸ καλόν, τὸ ἀληθές. Αὐτὸ εἶνε ἡ ἐλευσις τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ οἰκονομολογία, μετὰ τῆς κοινωνικῆς τῆς ἐρεύνης, τῶν στατιστικῶν τῆς, τοῦ κατηγορητηρίου τῆς κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας, καὶ τοῦ κοινωνιστικοῦ τῆς κηρύγματος, συναθροίζουσα τὴν ἱερότητά τῆς ὑψοῦται εἰς τὴν ἀπείρως ἱεράν αὐτῆς ἀποστολήν, διότι ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ περιστάσει τῆς ἱστορίας αὐτῆ μόνη εἶνε ὁ πῆγασος, ἐφ' οὗ ὁ λαὸς ἱππεύων δύναται νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ιδεώδη αὐτοῦ ἐλευθερίαν. Εἶνε ἡ μόνη ἐπιστήμη ἣτις δύναται νὰ διοργανώσῃ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ τοὺς βιομηχανικοὺς θεσμοὺς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀδελφότητι. Δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς—χωρὶς νὰ ἰσχυριζώμεθα ὅτι εἶνε κυρίως διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης ἐρχόμενος μόνον ὡς κήρυξ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῷ βιοπορισμῷ—εἶνε ἤδη ὁ προφήτης καὶ ὁ διερμηνεὺς τῆς νέας κοινωνικῆς συνειδήσεως τοῦ γένους. Τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα εἶνε τὸ γενικώτατον καὶ συνθετικώτατον τῶν πώποτε εὐαγγελίων τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, καὶ θ' ἀποβῇ τέλειον καὶ ἀνυπέρβλητον ἂν λάβῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα του καὶ τὴν προστασίαν τῶν φυσικωτέρων δικαίων τῶν ὑπανθρωπίνων ὄντων. Πιστεύεται ὅτι ἡ νῦν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶνε ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἀλλὰ Χριστιανισμὸς, ζῶν ἐν ἁρμονίᾳ με σκληρὰς καὶ ἀσυγγνώστους κεφαλαιοκρατικὰς ἀδικίας, παραχωρεῖ εἰς τὸν Μαρμωνῶν ἅπαν τὸ ιδεώδες τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μὴ θέλων ὑπὲρ τοῦ πλησίον του οἰκονομικὴν δικαιοσύνην ἐν τῇ κτήσει καὶ χρήσει τῆς γῆς καὶ τῶν μηχανῶν, εἶνε πρόδηλον ὅτι παντάπασιν ἀδιαφορεῖ περὶ τῆς εὐπραγίας τοῦ πλησίον, ἀδιάφορον ἂν αἱ εὐχαί του ἀκούωνται ὡς βρονταὶ ἢ ἡ θρησκευτικὴ του ἔκστασις μεταρσιούται εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἡ πρώτη καὶ ἀπλουστάτη ἀπαίτησις τοῦ Μεσσιακοῦ κινήματος εἶνε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐργασία ὑπὲρ πάντων καὶ ἡ παραγωγή τῆς ἐργασίας ἐκάστου. Τοῦτο εἶνε ἡ βῆσις τῆς εὐτυ-

χίας τοῦ ἀνθρώπου· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἶπῃ ὅτι ἐπιθυμῆ ὑψηλότερον τοῦτο ἰδεώδες διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἂν δὲν ἐπιθυμῆ τοῦτο πρῶτον νὰ ἴδῃ ἐδραιωμένον. Ἡ ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως κηρυττομένη κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶνε μικρὸν πρᾶγμα—τὸ πρῶτον πρᾶγμα—τὸ ἀρχικὸν βῆμα πρὸς τὴν πραγματικὴν δικαιοσύνην. Ὑπάρχει χώρος διὰ τὴν ὑψίστην δικαιοσύνην, ἀλλ' αὕτη πρέπει νὰ ἔχῃ βῆσιν τὴν στοιχειώδη δικαιοσύνην, ἧς λειπούσης οὐδαμοῦ δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν ὅπως ἀνέλθωμεν εἰς ὑψηλοτέρους ὀρίζοντας. Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη δὲν εἶνε προαιρετικόν τι ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Εἶνε θεμελιώδες, στοιχειώδες—τὸ πρῶτον. Ὁ ἄνθρωπος ἢ ἡ Ἐκκλησία ἣτις δὲν θέλει τοιαύτην δικαιοσύνην, πᾶν ἄλλο ἐπιθυμῆ ἢ τὸ ἀληθὲς δίκαιον, ὅσον καὶ ἂν ἐμμένῃ καὶ τηρῇ τοὺς τύπους τῆς εὐσεβείας. Τὸ βιοῦν, τὸ ἔρπον ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εἶνε ἄνθρωπος, οὔτε φαίνεται τί θὰ γίνωμεν. Εἶδομεν τὸν ἅγιον, τὸν στρατιώτην, τὸν ἱερέα, τὸν κεφαλαιούχον, τὸν δούλον—τάυτα πάντα εἶνε γελοιογραφίαι ἀνθρώπου. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφάνη ἀκόμη. Τί δέον νὰ ἐλπίζωμεν; Ἐσχομεν κόσμον δουλικόν, πλήρη θηριωδῶν στρατιωτῶν· μεμψιμοίρων καὶ μωρολόγων ἱερέων· σκληρῶν, τυραννικῶν, καταδιωκόντων ἐκκλησιαστικῶν· σχισματικῶν χρηματοθηρῶν· ἀγγελῶν ἐπ' ἀγγέλαις δούλων πνευματικῶς καὶ σωματικῶς· ζώων βασανιζομένων χάριν δῆθεν τῆς ἐπιστήμης, καὶ πρὸς κόρεσιν ἀπανθρώπου ὀρέξεως. Ὁ Ἐζεκιὴλ ἐκάθητο παρὰ τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν καὶ ἔτρωγε κόπρον ἵνα δραματοποιήσῃ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ὅστις ὑποκύνει εἰς δουλείαν—ὅστις ἀναγνωρίζει οἰουδήποτε ἄνθρωπον ὡς κύριόν του. Ἐν ᾧ ἐπὶ αἰῶνας τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου τρομοκρατεῖται δέσμιον ὑπὸ τῆς ἐξουσίας· ἐν ᾧ ὁ πνευματικὸς βίος τῆς ψυχῆς κανονίζεται μὲ ἀηδεῖς καὶ εὐρωτιῶντας τύπους· ἐν ᾧ ὁ νοῦς πνίγεται ἀκόμη ἢ ταπεινοῦται, μὴ τολμῶν νὰ ὀμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἢ διὰ τοῦ τύπου, δημοσίᾳ ἢ κατ' ἰδίαν, ἐκ φόβου μὴ στερηθῆ τὸν ἄρτον του· ἐν ᾧ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐξορίζονται ἀπὸ τῶν φυσικῶν κόλπων τῆς γῆς καὶ ἐγκλείονται ἐν τῇ ἀχρειότητι τῶν ἀηδῶν πόλεων τῆς κεφαλαιοκρατίας· πῶς δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν νὰ ἀναφανῆ τὸ ἔνδοξον ὄν, ὁ ἄνθρωπος; Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἐξελίξεως του, εἶνε ἐν τῷ γίνεσθαι, εἶνε ὡς σίλφη ἐν χρυσαλλίδι. Ἐχει ἀνάγκην εἰσέτι νὰ φυοῦν τὰ ὠραία πτερὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ κοσμικοῦ του βίου. Εἶνε βολβός, οὐπω ἄνθος. Ὁ πεπολιτισμένος, ὡς τὸν ὀνομάζομεν, τέλειος ἄνθρωπος, δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη· εἶνε εἰσέτι ἐμβρυον. Ἄλλ' ἡ ὥρα τῆς γεννήσεώς του πλησιάζει. Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται. Ἡ κοινωνικὴ ἐπανύστασις ἀνατέλλει.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΠΕΡΙ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΗΘΟΥΣ.

Νοήμων καὶ φιλέρευνος δημοδιδάσκαλος ἀπέστειλεν ἡμῖν περιγραφὴν συζητήσεως ἣν διεξήγαγε μετ' ἄλλων συναδέλφων του ἐν Κεφαλληνίᾳ, περὶ τῶν τιμωρικῶν αἰτιῶν δέον νὰ ἐπιβάλλονται εἰς τὰ σφάλοντα παιδιά. Ὁ ἐπιστέλλων ζητεῖ τὴν γνώμην τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ. Ἄλλ' ἡ ΕΡΕΥΝΑ προτιμᾷ νὰ προκαλέσῃ ἀνακοινώσεις καὶ ἄλλων ἠνδιαφερομένων περὶ τὸ θέμα τοῦτο, συμφωνοῦσα πρὸς αὐτὸν ὅτι τὸ θέμα εἶνε ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν παθόντων τὴν ἀνάπλασιν τοῦ γένους. Τὴν πρώτην ἀνακοίνωσιν, ἀπαντῶσαν εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ἐπιστέλλαντος ἡμῖν δημοδιδασκάλου, παραθέτομεν κατωτέρω, καὶ θέλομεν δημοσιεύσει εἰς προσεχῆ τεύχη τὰς περαιτέρω σταλησομένας ἡμῖν γνώμας.

“Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν συζήτησιν, λέγει ὁ ἐπιστέλλων, ἐστήριξα τοὺς ἰσχυρισμούς μου ἐπὶ τῆς ῥήσεως ἐκείνης τοῦ Ἰησοῦ, καθ' ἣν προσκαλούμεθα νὰ γίνωμεν ὡς τὰ παιδιά. Εἶπον ὅτι ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς κηρύττει τὴν παιδικὴν φύσιν ὡς ἀξιομίμητον, ἄρα διδάσκει ὅτι τὸ παιδίον δὲν δύναται νὰ πράξῃ τι κακόν, λόγῳ τῆς πληρότητος τοῦ γηθοσύνου ἠθους του καὶ τῆς παιδικῆς ἀφελείας καὶ ἀπροσωποληψίας. Τὸ ἐντεῦθεν συμπέρασμά μου εἶνε ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη πράξῃς τις παιδίου συνεπάγεται ὑλικὴν ζημίαν εἰς τινα, δὲν εἶνε πράξις κακῆ. Εἰς τοῦτο οἱ συνομιληταί μου ἀντέλεξαν, ἐγένετο δὲ ἀνάγκη νὰ καθορισθῆ ἡ ἔννοια τοῦ κακοῦ. Τί ἐστὶ κακόν; Ποικίλοι ἐδόθησαν ὀρισμοὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, ἀλλ' ἀναφέρω τὸν χαρακτηριστικώτερον. Ἡ θεὰ ἐνὸς καρποφόρου δένδρου πλήρους ὠρίμων καρπῶν—ἐρυθρῶν, μυροβόλων φέρ' εἰπεῖν—εἶνε μέγας πειρασμός δι' ἓν παιδίον ὅπερ γνωρίζει ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ σφετερισμὸς ἀλλοτρίας περιουσίας. Γνωρίζει ὅτι εἰάν δρέψῃ ἐν μῆλον ἵνα τὸ φάγῃ θὰ διαπράξῃ κλοπὴν, ἤτοι πράξιν ἀπηγορευμένην. Δὲν δύναται ὁμως νὰ ἀντιστῆ εἰς τὸν πειρασμόν. Εἰσέρχεται εἰς τὸν κήπον καὶ κόπτει τὸ μῆλον. Αὕτη εἶνε κακὴ πράξις. Ἐγὼ ἐπόμενος εἰς τὸ σύνθημα τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ ὅτι ἀὰ ἐρανῶν χρέη, ἐπειδὴ ἡ ἀνωθι ἀνάλυσις τῆς κακῆς πράξεως τοῦ παιδίου δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ, ἠθέλησα νὰ ἐμβαθύνω, νὰ ἐρευνησω τὰ ἐνδότερα τῆς παιδικῆς φύσεως, ἠθέλησα νὰ μυχιολογήσω τὰ διαπρέξαντα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδίου μέχρις οὗ ἀποφασίσῃ τὴν ἀπηγορευμένην πράξιν. Ἡ ἔρευνα αὕτη κατέληξεν εἰς τὴν ὁμοφωνίαν πάντων περὶ δύο τινά. Πρῶτον ὅτι ἡ δύναμις ἣτις ὤθησε τὸ παιδίον πρὸς τὴν πράξιν, ἦτο ὄρεξις διεγερθεῖσα ὑπὸ τῶν θεληγῆτρων τοῦ μῆλου. Δεύτερον ὅτι ἂν ἡ μηλέα μὴ ἦτο ἰδιοκτητος, ἀλλὰ αὐτοφυῆς ἐντὸς δάσους, ἡ πράξις τοῦ παιδίου δὲν θὰ ἦτο κακῆ. Ἐνταῦθα ἀνεφύη παρέκβασις μακρὰ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ θίξω τὸ μέρος αὐτὸ τῆς συζητήσεως, ἄσχετον δὲν πρὸς τὸ εἰδικόν θέμα τῆς ἐπιστολῆς μου ταύτης. Προχωρούσης ἤδη τῆς ὥρας προσεκλήθην ὑπὸ τῆς ὀμηγύρεως νὰ διατυπώσω ἐν συνόψει τὰς ἰδέας μου περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν παιδίων. Ἐπὶ τῇ βῆσει τῆς ἀρχῆς μου ὅτι τὸ καλόν ἢ τὸ κακόν

γεννᾶται ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ σώματος, καὶ καταλήγει εἰς τὴν καρδίαν ἄλλου, καὶ ὅτι μία πράξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶνε οὔτε κακὴ οὔτε καλὴ, ἀλλὰ καθίσταται κακὴ ἢ καλὴ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν περιστάσεων, οὐδόλως διστάζω νὰ ἀποφανθῶ ὅτι ἡ εἰρημένη πράξις τοῦ παιδίου δὲν εἶνε κακὴ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι χρήζει τιμωρίας. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ δένδρου διετέθη βεβαίως δυσμενῶς πρὸς τὸ παιδίον, ἀλλ' ἡ ὀργὴ αὐτὴ εἶνε μᾶλλον ἢ κακὴ πράξις, διότι εἶνε ὀργὴ κατὰ ἀθῶου εὐρεθέντος ὑπὸ τὸν ἰσχυρὸν πειρασμὸν τῶν θελητήρων τοῦ μήλου. Ἰποθεθείσθω ὅμως ὅτι τὸ παιδίον ἐπίτηδες ἔκοπτε τὸ μήλον διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ὀργὴν τοῦ ἰδιοκτήτου, τότε ἡ πράξις του θὰ ἦτο κακὴ, οὐχὶ ὡς κλοπὴ, ἀλλὰ ὡς κακοβουλία. Ἄλλ' εἶνε δυνατόν τοιοῦτον συναίσθημα νὰ γεννηθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ παιδίου; Ἐπὶ τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ὀτρύνοντος ἡμᾶς νὰ ἀποκτήσωμεν τὸν παιδικὸν χαρακτήρα, ἀδυστάκτως ἀποφαίνομαι ὅτι ἡ κακοβουλία δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῷ χαρακτήρι τοῦ παιδίου. Ἐν πίσῃ περιπτώσει ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ρήσεως τοῦ Ἰησοῦ τὸ παιδίον εἶνε ἀθῶον, καὶ ἐὰν ἀκόμη βλαστήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ του αἶσθημα κακοβουλίας, διότι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει τὴν εὐθύνην φέρει ἢ διαπλίττουσα αὐτὸ σύστασις τοῦ περιβάλλοντος—οἰκογένεια, σχολεῖον, κοινωνία· καὶ ἡ εὐθύνη της εἶνε τόσῳ μεγάλη, ὥστε καὶ λίθον μυλικὸν συμφέρει μᾶλλον αὐτὴν κρεμάσαι εἰς τὸν τράχηλον καὶ καταποντισθῆναι, τηλικαύτη εἶνε ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ ἀξία τῆς συμπεριφορᾶς ἡμῶν ἀπέναντι τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ.

Ἐἰ τις θέλει πρώτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅς ἐάν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται καὶ ὅς ἐάν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. Καὶ ὅς ἐάν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων, καλὸν ἔστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικείται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.

Τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου γίνεται ἐνταῦθα χρήσις ἐπὶ σκοπῷ παραστάσεως μιᾶς ἀληθείας. Τὸ παιδίον λαμβάνεται ὡς ἔμβλημα τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ βλέπομεν ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ Μάρκου ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἠσχύνθησαν ἀναγκασθέντες νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἐφιλονίκουν πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ τίς ἐξ αὐτῶν θὰ ἦτο μέγιστος. Κατὰ τοῦ κινδύνου τούτου ὃν διατρέχει ὁ ἀνθρώπινος στοχασμός, ὁ Ἰησοῦς δίδει τὴν σώτειραν ρουθεσίαν ὅτι ἐὰν ὁ στοχασμὸς ὠθῇ εἰς τὸν πόθον τοῦ νὰ εἴμεθα πρῶτοι, τὸ ἀντίδοτον συνίσταται εἰς τὴν ἐπίμονον ἡμῶν προτίμησιν ὅπως ὦμεν ἔσχατοι, ὑπηρέται πάντων. Διὰ τοῦ ἀντιδότου τούτου ἐξουδετεροῦται ἢ ἐπικίνδυνος φιλοπρωτία. Ὁ Ἰησοῦς κατόπιν, διὰ νὰ δόσῃ ἔτι μείζονα ἔμφασιν εἰς τὸ δίδαγμα, λαμβάνει παιδίον εἰς τὰς ἀγκάλας του ὡσεὶ ἔμβλημα τῆς ταπεινο-

φροσύνης καὶ τῆς ἀπλότητος, διότι τὸ παιδίον ἀδίδακτον ἔτι ὃν δὲν λαμβάνει ἢ π' ὄψιν πρόσωπα, ἢ μᾶλλον δὲν ἀποδίδει εἰς ἓν πρόσωπον σημασίαν μείζονα ἢ εἰς ἄλλο. Συνάμα ὁ Ἰησοῦς καθιστᾷ τοιοτοτρόπως τὸ παιδίον ἔμβλημα Αὐτοῦ, ὅστις ὢν μέγας, πρὸ πάντων ὅμως εἶνε ὑπηρέτης τῶν ὑπ' Αὐτοῦ διδασκομένων, ἔμπλεως πραότητος καὶ ἀφελείας. Τοῦτο οἱ μαθηταὶ ἀντελήφθησαν, καὶ ἐπομένως ἀπεδέχθησαν τὴν ἀλήθειαν τῶν λέξεων "ὅς ἐάν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται" δι' ὃ ὁ Ἰησοῦς προσθέτει, "καὶ ὅς ἐάν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με" δηλαδὴ τὴν πηγὴν τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν θεῖαν δύναμιν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀληθῆς χριστιανὸς εἶνε μόνον ἐκεῖνος ὅστις ἀφιερῶ τὰς δυνάμεις του, τὰ χαρίσματά του, τὰς κτήσεις του, τὰ προνόμιά του, εἰς τὸ καλὸν τῆς Ἀνθρωπότητος, καὶ πράττει τοῦτο συνάμα ἐν πλήρει ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφιλαυτίᾳ. Τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο δίδαγμα εἶνε ἐπομένως διττόν. Πρῶτον στρέφεται κατὰ τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, καὶ δεύτερον ἀποτελεῖ ἀποκάλυψιν περὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς Θεότητος ὡς ὁμοίου τῷ χαρακτήρι τοῦ ἀναγεγεννημένου ἀνθρώπου, ἦτοι τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ παιδίον ὅπερ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας Του ἦτο βεβαίως ἐκ τῶν συνηθῶν παιδίων, ἔχον πιθανώτατα τὰ ἐλαττώματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας (ἐπειδὴ δὲ ἡ σκηνὴ εἶνε ἐν Καπερναούμ, τὸ παιδίον ἴσως νὰ ἦτο καὶ τοῦ Πέτρου), καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ Πέτρου ἦσαν τὰ ἰδιόζοντα εἰς τὴν παιδικὴν φύσιν, ὃ ἔστιν ἐκρήξεις παιδικῆς ἄνυποταξίας καὶ προπετείας, χρήζουσαι μόνον ἐπισχέσεως δι' αὐτοκρατήσεως καὶ δι' ἀφυπνίσεως τῆς πρὸς καθυπόταξιν αὐτῶν ἰσχυρᾶς θελήσεως. Τὸ παιδίον δὲν θὰ ἦτο βεβαίως παράδειγμα κοσμικῆς φρονήσεως ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν του, ἀλλως θὰ ἐξέλιπε τὸ θελητήρον τῆς παιδικότητος. Ὑπάρχει σπουδαία διάκρισις μεταξὺ τοῦ παιδικοῦ καὶ τοῦ παιδαριώδους. Ὁ θεῖος χαρακτήρ εὔρηται ἐν τῷ παιδικῷ ἦθει, ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐκείνῃ θεοειδεῖ ἀφροντισίᾳ ἣτις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπόλυτον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν μέριμναν τοῦ γεννήτορος. Ἐντεῦθεν ἀπορρέει ἡ ἀπλότης, δηλαδὴ τὸ μὴ ἀποδίδειν εἰς ἑαυτὸν βαρύτητα, τὸ προθυμοποιεῖσθαι εἰς ἐκτέλεσιν κελεύσματος. Τὸ δίδαγμα ἐνδεικνύει ἡμῖν τὸν γνώμονα τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶνε γνώμων ἀγύπης, ἀληθείας, ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπηρεσίας. Κατὰ τὸν γνώμονα τούτου ὁ βασιλεὺς εἶνε ἀρχιυπηρέτης. Ὁ μέγας ἐργάτης εἶνε ὁ μέγας βασιλεὺς μοχθῶν ὑπὲρ τῶν οἰκείων του. Ἄρα ἐκεῖνος ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ εἶνε ὁ πρώτιστος ἐν ἀνθρώποις, καὶ νὰ καταστῇ ἀναξ, ὀφείλει νὰ εἶνε ὑπηρέτης ἀπάντων. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ κοινωνίᾳ, ἣτις ποιητικῶς καλεῖται Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, βασιλεὺς καὶ ὑπήκοος εἶνε τῆς αὐτῆς περιωπῆς. "Ἴνα τις ἀνήκῃ εἰς τὴν "Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν," δεόν νὰ ἔχῃ ὡς διαπιστευτήριον τὸ παιδικὸν πνεῦμα, οἷοσδήποτε καὶ

ἀν εἶνε ὁ βαθμὸς του. Διότι “ὅς ἂν θέλῃ γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων διάκονος.” Βλέπομεν ἐνταῦθα ὅτι αὐτὴ ἡ Θεότης ἐκπροσωπεῖται ἐν τῷ παιδίῳ, παρεμφερῆς οὖσα πρὸς τὴν παιδικὴν φύσιν, καὶ ἀκτινοβόλος ἐκ θριάμβου, σοφίας, ἀληθείας, καὶ γαλήνης, ὅπως καὶ οἱ πεποισθότες ἐπ’ Αὐτὴν ἐν μέσῳ οἰωνδήποτε συνθηκῶν. “Ὅταν ὁ ἀνθρωπισμὸς τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων λαμπρύνῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὸν κόσμον, τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ ἀκτινοβολήσῃ ἐκ γηθοσύνης ἐνώπιον τοῦ Μεγάλου Θεοῦ. Ἀγόμεθα ἐντεῦθεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ τέκνα Του εἶνε πλήρης, ὅτι οὐδὲν ἐπιζητεῖ δι’ ἑαυτὸν, ἀλλὰ μακαριοῖ ἑαυτὸν ἐπιδαψιλεύων μακαριότητα. Τὸ μεγαλεῖον τῆς συλλήψεως ταύτης ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀνθρωπίνην φαντασίαν ἢ θεία αὐτὴ στοργὴ καὶ τρυφερότης χωρεῖ ἐπέκεινα παντὸς ὅ,τι γνωρίζομεν ὡς ἡρωικὸν καὶ γενναῖον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐπέκεινα πάσης ἀνθρωπίνης ἀφοσίωσης καὶ αὐτοθυσίας. Ἄλλ’ ἡ ἐνθύμωσις τῆς ὑπερφυοῦς ταύτης στοργῆς πείθει ἡμᾶς ὅτι ἔστω καὶ ὑπέναντι δεινῶν δοκιμασιῶν καὶ ψυχικῶν ἀγωνιῶν, ἀξίζει, χάριν τοῦ θαυματουργοῦ χαρίσματος τῆς ἀγάπης, νὰ στρέφωμεν τὰ νῶτα πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀσυμβίβαστον πρὸς αὐτὴν πείθει ἡμᾶς προσέτι ὅτι ἀναποδράστως θὰ πάσχωμεν ἐν ὄσῳ δὲν ἐργαζόμεθα ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἐν ὄσῳ δὲν παλινορθοῦται ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὁ παιδικὸς χαρακτήρ. Ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ Ματθαίου, συνιστᾶται ἡμῖν νὰ θεωρῶμεν τὸ παιδίον ὡς ἐκπροσωποῦν Αὐτὸν τὸν Χριστόν. Πολλοὺς ἀπησχόλησεν ἡ ἔρευνα τοῦ νοήματος τῆς συστάσεως ταύτης, διότι φαίνεται μεγάλως ὑπερβολικὴ ἢ ποιητὴ ἢ συνεπάγεται ἢ πρὸς τὸ παιδίον ἀντίθετος στάσις τινὸς (“συνφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγῃ τῆς θαλάσσης”). Ἡ ἀνατολικὴ ῥητορικὴ στέργει τὰς ὑπερβολὰς ταύτας, εἶνε ἀληθές, ἀλλ’ ὑποστηρίζεται καὶ μία θεωρία, ὅτι πιθανώτατα “παιδιά” ἐκαλοῦντο τὰ μέλη ἐσωτάτου τινὸς κύκλου μεμνημένων, οἷς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ ἐξαγγελία τοῖς ἀνθρώποις σωστικῶν ἀληθειῶν, ἀφορωσῶν τὸν Χριστόν, δηλονότι τὸ θεῖον στοιχείον τῆς ἀνθρωπίνης ιδιοσυστάσεως. Λογικὸν οὕτω φαίνεται ὅτι μέγας ἔσται ὁ κίνδυνος ὃν συνεπάγεται ἡ ἀπορριψίς καὶ προσβολὴ τῶν τοιούτων ἐξαγγελέων. Εἶνε εὐνόητον ὅτι ἐκτιθέμεθα εἰς σοβαρὰς συνεπειὰς—μεγάλας ζημίας—ἀπορρίπτοντες τὸν κομίζοντα ἡμῖν τοιούτους θησαυροὺς ἀληθείας. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ῥητορικῇ αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ συνέπειαι—αἱ ζημιαὶ αὐταὶ τῆς ἀνθρωπότητος—καλοῦνται κίνδυνοι τῆς ψυχῆς, καὶ ἐννοεῖται τοιούτος κίνδυνος εἶνε μείζων τοῦ κινδύνου νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγῃ τῆς θαλάσσης μὲ μύλον ὀνικὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὡς πρὸς πολλὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,

ὅτι τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα εἶνε τὸ ἄξιον κατανοήσεως, ἄτε τὸ μόνον δίδον ζωὴν. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ παράστασις δὲν ἐνδιαφέρει, δὲν ἀποφέρει καρπὸν μάλιστα φονεύει “τὸ γράμμα φονεύει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.”

ΑΔΙΚΗ ΔΡΑΚΟΤΑΝ.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ.

Ὁ σοσιαλισμὸς, ὅστις ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν μὴ προσεκτικῶν ἐρευνητῶν ὡς οὐτοπία, παρουσιάζει ἀπὸ τινος ἐναργεῖς ὑποδείξεις τῆς πρακτικότητος τῶν δογμάτων του, διὰ τῶν ἐκίστοτε βραδειῶν μὲν, ἀλλ’ ἀσφαλῶν ἐπιτυχιῶν του. Τί ἄλλο εἶνε, λόγου χάριν, ἢ νίκη τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἢ πέρυσιν ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν βουλῶν ἀπονομὴ συντάξεων πρὸς τοὺς ἀπόρους γέροντας, καὶ ὁ ἀγγλικὸς προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους τούτου;

Ὅτι νῦν τὰς βασιλικὰς αὐλὰς καὶ τὰς κυβερνήσεις δὲν τρομάζουσι πλέον τὰ “καινὰ δαιμόνια” τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὡς ἄλλοτε, ὅτε καὶ τῆς λέξεως τὸ ἄκουσμα προκίλει φόβον παρὰ τοῖς μὴ εἰδύσι καὶ τὴν εἰρωνίαν παρὰ τοῖς ἀνοήτοις, καταδεικνύεται ἐκ τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν προσλήψεως ἐνὸς σοσιαλιστοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῆς ὑπὸ τὸν κ. Ἀσκουιθ ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Ἄλλ’ ὅ,τι ἀποτελεῖ θρίαμβον τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεύματος εἶνε ὁ σχηματισμὸς τοῦ νέου γαλλικοῦ ὑπουργείου. Ἐνῶ τὸ τέως ὑπὸ τὸν Κλεμανσῶ γαλλικὸν ὑπουργεῖον περιελάμβανε δύο σοσιαλιστὰς ὑπουργοὺς, τοὺς Βριὰν καὶ Βιβιανί, τὸ σημερινὸν περιλαμβάνει τρεῖς ὑπουργοὺς ὧν ὁ εἰς εἶνε ὁ πρωθυπουργὸς Βριὰν, διευθύνων δύο ὑπουργεῖα, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ δεύτερος ὁ Βιβιανί, ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Ἐργασίας, καὶ ὁ τρίτος ὁ πολὺς Μιλλερὰν, ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων, τῶν Ταχυδρομείων καὶ τῶν Τηλεγράφων. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφισβησία ὅτι νῦν θὰ λυθῇ δικαίως τὸ ζήτημα τῆς ἀπεργίας τῶν ταχυδρομικῶν καὶ τηλεγραφικῶν ὑπαλλήλων ἐν Γαλλίᾳ καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ. Πλὴν ὅμως τοῦ εἰδικοῦ τούτου ζητήματος, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ τῆς γενικῆς πολιτικῆς, θὰ λάβωσιν αἰσιωτέραν τροπὴν. Ἡ εἰρήνη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Γαλλίας οὐδένα διατρέχει νῦν κίνδυνον, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε ἐναντίοι τοῦ πολέμου τοῦ σκοποῦντος οὐχὶ τὴν ἐκπλήρωσιν ἰδεώδους, ἀλλὰ τὴν κατάκτησιν ἄλλων λαῶν, ἐπὶ σκοπῷ ἐπιβολῆς, λόγῳ μὲν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ κατακτητοῦ, ἔργῳ δὲ τῶν προϊόντων τοῦ ἐμπορίου, καὶ τῆς βιομηχανίας του.

Καὶ τὰ μὲν μεγάλα κράτη τῆς σήμερον, τὰ πράγματι μεγάλα, τὸ μὲν ἐκ φόβου, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐν μέτρῳ τινὲ ἐπικρατήσεως τῶν νέων κοσμοπολιτικῶν ἰδεῶν, ἀπὸ τῆς ἡττῆς τῆς Ῥωσσίας ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἰαπωνίας πολέμῳ, ἀπέχουσι τῶν κατακτήσεων, ζητοῦντα ἤδη νὰ ἀναπτύξωσι τὸν ἐσωτερικὸν πλοῦτον τῶν χωρῶν των καὶ προστατεύ-

σώσει τὴν ἐν εἰρήνῃ πρόοδον τῶν πολιτῶν των. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλα τινὰ κράτη ἐν Εὐρώπῃ, ἅτινα ἀναμνησθέντα τοῦ παρελθόντος μεγαλείου των, τοῦ κτηθέντος καθ' ἡμῶν ἐποχὴν μόνον ἢ βία ὑπερίσχυεν, ὑποπειρῶνται, διὰ τοῦ πολέμου ἢ τῆς ἀπειλῆς τοῦ πολέμου, νὰ συκρατήσωσι τὰς καταρρεούσας κτήσεις των καὶ ἐξακολουθήσωσι τὴν καταδυνάστευσιν τῶν δουλευόντων αὐτὰ λαῶν, ἵνα παχύνωνται οἱ δυνάσται των ἐν τῇ ἀργίᾳ, ὡς εἶνε συνειθισμένοι. Τὰ κράτη ταῦτα εἶνε ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ἰσπανία, ἄλλοτε μεγάλα κράτη, ἀλλὰ μετὰ μόνον κατ' ἑκτάσιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγαλείου των, ἡ ἀνθρωπότης, οὐ μόνον δὲν ὠφελήθη τι, ἀλλὰ καὶ ὠπισθοδρόμησεν ἐν παντί. Ἡ Τουρκία, ἀντὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐημερίαν τῶν καθαρῶς τουρκικῶν κτήσεων, ἵνα ζῆσιν, ἀφίνουσα καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ζήσωσιν, ὀνειρεύεται σκιώδη κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἑλληνικωτάτης Κρήτης, τῆς οὐδέποτε ὑπαρξάσης ἐργῶ τουρκικῆς, πρὸς κίνδυνον τῆς πραγματικῆς εὐημερίας τῶν πραγματικῶν τούρκων καὶ χριστιανῶν, ἀλλ' εὐπειθῶν ὀθωμανῶν ὑπηκόων. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ Ἰσπανία, ἥς ἡ τελεία γυμνότης καὶ διαφθορὰ ἐν παντί κατεδείχθη ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἀμερικῆς πολέμῳ τῆς, ὀνειρεύεται ἐπέκτασιν τῶν ἐν Μαρόκῳ κτήσεων τῆς, διὰ πολέμου, ὃν παρασκευάζει σχεδὸν ἄνευ ἀφορμῆς. Ἀλλὰ λέγοντες "ἡ Ἰσπανία" ἐννοοῦμεν μόνον τὴν ἰσπανικὴν κυβέρνησιν· διότι, εὐτυχῶς, ὁ ἰσπανικὸς λαός, πλὴν τῶν ἐχόντων συμφέρον νὰ γείνη ὁ πόλεμος, εἶνε λογικώτερος. Ὁ γερουσιαστὴς Μαέστρε εἶπεν ἐσχάτως ἐν τῇ ἰσπανικῇ γερουσίᾳ, συνεδριαζούσῃ περὶ τοῦ μαροκινῶν ζητήματος, ὅτι μεταξὺ ἰσπανῶν καὶ μαυριτανῶν ὑπάρχουσιν ἰσχυροὶ δεσμοὶ αἵματος. Τὴν ἰδέαν τοῦ φιλελευθέρου γερουσιαστοῦ ἴσως δὲν συμφωνοῦσι μετ' αὐτοῦ πολλοὶ ἐν Ἰσπανίᾳ· ἀλλὰ συμφωνοῦσι μετ' αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Μαρόκου. Οἱ σοσιαλισταί, οἵτινες ἀριθμοῦνται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐν τῇ Καταλωνίᾳ καὶ ἐν γένει ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ Ἰσπανίᾳ ἔχουσι κηρυχθῆ ὑπολύτως ἐναντίον τοῦ πολέμου, ὅταν οὗτος δὲν ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ἀμυναν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ἰσπανίᾳ. Καὶ δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τίνα λόγον εἶνε ὑποχρεωμένοι οἱ ἰσπανοὶ νὰ ἀφήσωσι τὰς ἐργασίας των, τὰς οἰκογενείας των, τὴν ἡσυχίαν των, τέλος, καὶ νὰ τρέξωσιν εἰς Μελίλλαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ φονευθῶσιν ὑπὸ τῶν μαροκινῶν ἢ φονεύσωσιν αὐτούς. Διότι οἱ τελευταῖοι προσέβαλον τοὺς ἐν ταῖς μεταλλείαις Ρίφ ἐργαζομένους; Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια δύνανται νὰ λυθῶσι καὶ ἄνευ πολέμου. Καὶ ἂν, ἐπὶ τέλους, οἱ μαροκινῶν ἐπιμένουσι νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς ἰσπανοὺς ἐκ τῆς πρῆν μαροκινῆς πόλεως Μελίλλας, καὶ τῶν παρ' αὐτὴν μεταλλείων, δὲν δύνανται νὰ κατηγορηθῶσιν, ἢ δὲ ἰσπανικὴ κυβέρνησις θὰ πράξῃ μικρότερον κακὸν ὑποχωροῦσα καὶ παραδί-

δουσα τὰς μικρὰς ἐν Μαρόκῳ κτήσεις τῆς Ἰσπανίας πρὸς τοὺς πρῆν κατόχους των ἢ στέλλουσα εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὸν ἄδην "πολλὰς ἰσπανῶν ψυχὰς ἰσπανῶν."

Οἱ σοσιαλισταί, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ δημοκρατικῶν καὶ ἄλλων ὁμάδων ἀντιτίσσοισιν ἐπίμονον ἀντίστασιν, τὰς ἡμέρας ταύτας, κατὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς χωροφυλακῆς τῆς πατρίδος των, προτιμῶντες νὰ φονευθῶσι μᾶλλον ἐν τῷ ἀρξαμένῳ ἐμφυλίῳ πολέμῳ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς εἰρήνης ἢ ἐν τοῖς πέριξ τῆς Μελίλλας, ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν ὁμολογιῶν τῶν μεταλλείων Ρίφ.

Ι Π ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ.

ΚΩΜΩΔΙΑ ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΣΩ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ.

ΠΡΑΞΙΣ Γ' (συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 95).

Ὑπηρέτης. Ὁ κ. Μακκόμας, κυρία.

Κυρία Κλάνδον. Νὰ εἰσέλθῃ.

Ὑπηρέτης. Ἐπιθυμῶ νὰ σῶς ἰδῇ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς.

Κυρία Κλάνδον. Διατί ὄχι ἐδῶ;

Ὑπηρέτης. Νομίζω κυρία, καὶ νὰ μὲ συγχωρήτε ὑποὸ σῶς τὸ λέγω, ὅτι ὁ κ. Μακκόμας προτιμᾷ νὰ σῶς ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεάζουν τὰ νεώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας σας.

Κυρία Κλάνδον. Εἶπέ του ὅτι λείπουν, δὲν εἶνε ἐδῶ.

Ὑπηρέτης. Εὐρίσκονται πλησίον, κυρία, καὶ φαίνονται πολὺ νὰ προσέχουν εἰς τὴν εἴσοδον, τίς ἤξεύρει διατί.

Κυρία Κλάνδον [κινουσα]. ὦ, πολὺ καλά. Πηγαίνω λοιπὸν ἐγὼ νὰ τὸν ἴδω.

Ὑπηρέτης [κρατῶν τὴν θύραν ἀνοικτὴν διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἡ κυρία Κλάνδον]. Εὐχαριστῶ, κυρία. Ἡ κυρία Κλάνδον ἐξέρχεται. Ὁ ὑπηρέτης ἐπανέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ συναντᾷ τὸ βλέμμα τοῦ Βαλεντίνου, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῶ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ὑπηρέτου.]

Ἔλα ρῆϊτ, σέρ, τὰ φλιτζάνια μόνον νὰ πάρω. [Παραλαμβάνων τὸν δίσκον.] Συγγνώμην, κύριε. Εὐχαριστῶ. [Ἐξέρχεται.]

Βαλεντίνος [πρὸς τὴν Γκλόριαν]. Ἄκουσε νὰ σοῦ εἶπω. Θὰ μὲ συγχωρήσῃς θῆττον ἢ βριμίδιον. Συγχώρησέ με τώρα.

Γκλόρια [ἐγειρομένη ἵνα κατευθύνῃ πρὸς αὐτὸν τὴν δῆλωσιν σφοδρότερον]. Ποτέ! Ἐνόσω φυτρόνου χόρτα, ἐνόσω νερόν ρέει, ποτέ, ποτέ, οὐδέποτε!!!

Βαλεντίνος [ἀκατανίκητος]. Πολὺ καλά. Δὲν μὲ μέλει. Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ δυσθυμῶ διὰ κανὲν πρᾶγμα. Οὐδέποτε πλέον θὰ εἶμαι δυστυχῆς, ποτέ, ποτέ, οὐδέποτε, ἐνόσω φυτρόνου χόρτα, ἐνόσω νερόν ρέει. Θὰ εἶμαι πάντοτε ἐξάλλος ἐκ χαρᾶς, διότι ἀρκεῖ νὰ σὲ διαλογίζωμαι. [Κάποια ἐσπυρισμένη μομφὴ εἶνε ἐπὶ τῶν χειλῶν τῆς ἐτοίμη νὰ ἐκτοξευθῇ· αὐτὸς γοργῶς παρεμβαίνει.] Ὅχι· αὐτὸ δὲν τὸ εἶπα ποτέ· αὐτὸ εἶνε νέον.

Γκλόρια. Δὲν θὰ εἶνε νέον ὅταν θὰ τὸ εἶπετε εἰς τὴν πρικοτεχῆ γυναικί.

Βαλεντίνος. ὦ, μή, Γκλόρια, μή. [Γορυπετεῖ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς.]

Γκλόρια. Σηκωθῆτε ἀμέσως· σηκωθῆτε. Πῶς τιμᾶτε; [Ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Δόλλυ, παρατρέχοντες, ὡς συνήθως, ποῖος νὰ πρωτοφθάσῃ ἐκρήγνυνται εἰς τὸ δωμάτιον ὡς βόμβα. Ἀναχαρίζονται μὲλις εἶδον τί λαμβάνει χώραν. Ὁ Βαλεντίνος, ἀναπνέει.]

Φίλιππος [διακριτικῶς]. Ζητῶ συγγνώμην. Ἐλα, Δόλλυ. [Στρέφει διὰ νὰ ἀπέλθῃ.]

Γκλόρια [δυσανεστημένη]. Ἡ μητέρα ἔρχεται μετὰ μίαν στιγμήν, Φίλιππε. [ἀδστηρῶς.] Περίμενέ την ἐδῶ σὲ παρακαλῶ [στρέφει πρὸς τὸ παράθυρον ἔνθα ἴσταται παρατηροῖσα ξῶ, μὲ τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς.]

Φίλιππος [μὲ νόημα]. Βέβαια βέβαια. Χ'μχ'μ!

Δόλλυ. Ἀχάχ.

Φίλιππος. Φαίνεσαι πολὺ ζωηρός, Βαλεντίνε.

Βαλεντίνος. Καὶ εἶμαι. [Παρισθῶνι μεταξύ τῶν δύο.] Τώρα ἀκούσετε νὰ σᾶς εἶπω καὶ τῶν δύο σας. Καὶ οἱ δύο γυμνάζετε τί συμβαίνει, πιστεύω. [Ἡ Γκλόρια μετὰ τάχους στρέφει, ὡσεὶ ἀραμένουσα νέας προσβολάς.]

Δόλλυ. Πληρέστατα.

Βαλεντίνος. Αἶ, λοιπόν, ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις Ἀπεριρίφθην, ἐπεριφρονήθην. Ἐδῶ εὐρισκομαι μόνον κατ' ἀνοχήν. Ἐννοεῖτε, ἐτελείωσθε πλέον ἢ ὑπόθεσις. Ἡ ἀδελφή σας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέχεται τὰς φιλοφρονήσεις μου, οὔτε κἂν συγκαταβαίνει ὡστε νὰ ἔχη περὶ ἐμοῦ οἰονδήποτε ἐνδιαφέρον. [Ἡ Γκλόρια ἱκανοποιηθεῖσα, στρέφει περιφρονητικῶς πρὸς τὸ παράθυρον.] Εἶνε σαφὲς ἢ ὄχι;

Δόλλυ. Καλὰ νὰ σὰν κίμυ. Ἐσπευσες πάρα πολὺ.

Φίλιππος [θεωτῶν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου]. Μὴ λυπεῖσαι! δὲν θὰ εὐρισκῆς μίᾳς στιγμῆς ἀνεξαρτησίαν ἂν παρεδέχετο νὰ σὲ νυμφευθῇ. Τώρα ἢμπορεῖς νὰ ἀρχίσῃς νέον κεφάλαιον τοῦ βίου σου.

Δόλλυ. Κεφάλαιον δέκατον ἑβδομον, ἢ ἐκεῖ περίπου, ὑποθέτω.

Βαλεντίνος [πολὺ ταραχθεὶς ἀπὸ τὸν ἀστεῖσμον τοῦτον]. Ὅχι, μὴ λέγετε τοιαῦτα πράγματα. Λυταὶ ἀκριβῶς αἱ ἀπερίσκεπτοι παρατηρήσεις εἶνε ὑποὶ προξενούν μεγάλην βλάβην.

Δόλλυ. Βέβαια, βέβαια, χ'μχ'μ.

Φίλιππος. Ἀχάχ! [Βαδίζει πρὸς τὴν ἐστίαν καὶ τοποθετεῖ ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀρίστην στάσιν του ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας.]

Ὁ Μακκώμας, μὲ πολὺ σοβαρὸν ἦθος, εἰσέρχεται ταχέως μὲ τὴν κυρίαν Κλάνδον, τῆς ὁποίας πρώτη ἀνησυχία σκέψις εἶνε περὶ τῆς Γκλόριας. Κυτάζει περίε ἀναζητούσα αὐτήν, καὶ προχωρεῖ πρὸς αὐτήν εἰς τὸ παράθυρον ὅτε ἡ Γκλόρια ἔρχεται εἰς προσηπότησίν της μὲ ἐξειδικασμένον ἦθος ἐμπιστοσύνης καὶ στοργῆς. Τέλος ἡ κυρία Κλάνδον λαμβάνει τὸ πρότερον κάθισμά της, καὶ ἡ Γκλόρια τοποθετεῖ ἑαυτήν ὑπισθεν αὐτοῦ. Τὸν Μακκώμας, βαδίζοντα πρὸς τὸν σοφᾶν, χαιρετίζει ἡ Δόλλυ.

Δόλλυ. Τί νέα, Φίγχε;

Μακκώμας [βλοσυρῶς]. Παλὺ σοβαρὰ νέα ἀπὸ τὸν πατέρα σας, μὲς Κλάνδον, πάρα πολὺ σοβαρά. [Προχωρεῖ πρὸς τὸν σοφᾶν, καὶ κάθεται. Ἡ Δόλλυ μὲ ἦθος πολὺ συγκινημένον τὸν ἀκολουθεῖ καὶ κάθεται παρ' αὐτῷ δεξιᾷ.]

Βαλεντίνος. Ἐγὼ ἴσως πρέπει νὰ σᾶς ἀφήσω.

Μακκώμας. Καθύλου, κύριε Βαλεντίνε. Ἡ ὑπόθεσις σᾶς ἐνδιαφέρει στενωτάτα. [Ὁ Βαλεντίνος λαμβάνει κάθισμα ἀπὸ τὴν τράπεζαν καὶ κάθεται ἐπ' αὐτοῦ διασκελεθδόν, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῶν νῶτων, πλησίον τοῦ σοφᾶ.] Κυρία Κλάνδον, ὁ σύζυγός σας ζητεῖ παρὰ τοῦ δικαστηρίου νὰ παραδοθῆκεν εἰς τὴν φύλαξίν του τὰ δύο νεώτερα τέκνα σας, ἅτινα εἶνε ἀνήλικα. [Ἡ κυρία Κλάνδον, ἐξ αἰφνιδίου φόβου, στρέφει ἀπ' ἐνστίκτου νὰ ἴδῃ ἐὰν ἡ Δόλλυ εἶνε ἀσφαλής.]

Δόλλυ [συγκινηθεῖσα]. ὦ, τί καλὸς ὁποῦ εἶνε! Μᾶς ἀγαπᾶ, μητέρα.

Μακκώμας. Λυποῦμαι ὀφείλων νὰ σᾶς ἐξαγίγω τῆς πλάνης ὑπὸ τὴν ὁποίαν τελεῖτε φρονούσα τοιοῦτον τι, δεσποινὶς Δωροθέα.

Δόλλυ [εἰσπνέουσα ἐκστατικῶς]. Δωροθέε-εε-εε-α! [Ζυσταρουμένη ὡς ἐν φωλεᾷ ἐπὶ τοῦ ὤμου του, κατασυγκινημένη.] ὦ, Φίγχε!

Μακκώμας [νευρικῶς ἀπομακρυνόμενος]. Ὅχι, ὄχι, ὄχι, ὄχι!

Κυρία Κλάνδον [ἐπιπλήττουσα]. Δόλλυ, κόρη μου!

[Πρὸς τὸν Μακκώμας.] Τὸ περὶ χωρισμοῦ ἔγγραφοι δίδει εἰς ἐμὲ τὴν φύλαξιν τῶν τέκνων.

Μακκώμας. Περιέχει καὶ τὴν ῥήτραν, ὅτι ὑποχρεοῦσθε νὰ μὴ τὸν πλησιάζετε οὔτε νὰ τὸν ἐνοχλήσητε δι' οἰουδήποτε τρόπου.

Κυρία Κλάνδον. Καλὰ, μήπως τὸν ἐπλησίωσα, μήπως τὸν ἐνόχλησα;

Μακκώμας. Εἶν ἡ συμπεριφορὰ τῶν μικροτέρων τέκνων σας ἰσοδυναμῆ πρὸς ἐνόχλησιν ὑπὸ τὴν νομικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, εἶνε ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου ὑπὸς νὰ γίνῃ ἀνίγκη νὰ ζητήσωμεν γνωμοδότησιν νομικοῦ συμβούλου. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ κ. Κράμπτον ἰσχυρίζεται ὅχι μόνον ὅτι ἔχει ἐνοχληθῆ, ἀλλὰ καὶ πιστεύει ὅτι ἤχθη ἐνταῦθα διὰ συνωμοσίας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βαλεντίνος ἐνήργησεν ὡς ὑμέτερος πρίκτωρ.

Βαλεντίνος. Τί τί; εἰ; πῶς;

Μακκώμας. Ἰσχυρίζεται ὅτι τοῦ ἐδόσατε νυρκωτικόν, κύριε Βαλεντίνε.

Βαλεντίνος. Καὶ πράγματι τοῦ ἐδόσα νυρκωτικόν. [Ἐκπλήσσονται.]

Μακκώμας. Ἀλλὰ διατί νὰ κόμειτε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα;

Δόλλυ. Διὰ πείτε σελήνια ἐπὶ πλέον.

Μακκώμας [πρὸς τὴν Δόλλυ, μὲ ἐριθισμόν]. Τῇ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ σᾶς παρακαλέσω, μὲς Κλάνδον, νὰ μὴ διακόπτετε αὐτὴν τὴν σοβαριωτάτην συνέντευξιν διὰ τῶν ἀκυρίων ἐπιφωνήσεών σας. [Μετὰ σφοδρότητος.] Ἐπιμένω ὅτι τὰ σοβαρὰ δέον νὰ συζητηθῶσι σοβαρῶς καὶ εὐλαβῶς. [Ἡ ἐκρηξὶς αὕτη παράγει αἰδῶ καὶ σιωπὴν, καὶ θέτει καὶ αὐτὸν τὸν Μακκώμας εἰς ἀμήχανον θέσιν. Βήχει, καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν Γκλόριαν.] Μὲς Κλάνδον, ἔχω καθήκον νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ὁ πατήρ σας ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ κ. Βαλεντίνος ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς νυμφευθῇ—

Βαλεντίνος [παραινέων ἐπιδειξίως]. Πράγματι.

Μακκώμας [προσβεβλημένος]. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κύριε, δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῆτε ἀκούων ὅτι ὁ πατήρ τῆς νεάνιδος σᾶς θεωρεῖ περιουσιωθήραν.

Βαλεντίνος. Καὶ πράγματι εἶμαι. Ἐννοεῖτε ἢ σύζυγός μου νὰ ζῆ ἀπὸ τὰ κέρδη μου; δηλαδὴ τέσσαρας δραχμὰς τὸν μῆνα!

Μακκώμας [ἐξαισιτάμενος]. Δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο νὰ σᾶς εἶπω, κύριε. Θὰ ἐπιστρέψω νὰ εἶπω εἰς τὸν κ. Κράμπτον, ὅτι αὕτῃ ἡ οἰκογένεια δὲν ἔχει ἀνάγκην πατρὸς. [Κινεῖ πρὸς τὴν θύραν.]

Κυρία Κλάνδον [μὲ ἡσυχον αὐθεντίαν]. Φίγχε! [Σταματᾷ.] Ἐὰν ὁ κ. Βαλεντίνος δὲν ἢμπορῆ νὰ εἶνε σοβαρός, σὺ ἢμπορεῖς. Κάθισε. [Ὁ Μακκώμας μετὰ βραχείαν πάλην μετὰ τῆς ἀξιοπρεπείας του καὶ τῆς φιλίας του, ὑποκύπτει, καθήμενος τὴν φορὰν ταύτην εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς Δόλλυ καὶ τῆς κυρίας Κλάνδον.] Γνωρίζεις ὅτι αὕτῃ ἡ ἱστορία ἔχει χαλκευθῆ—ὅτι ὁ Φέργος δὲν τὴν πιστεύει, ὅπως δὲν τὴν πιστεύεις καὶ σὺ. Κάθισε λοιπὸν νὰ μοῦ δόσης τὴν ἀληθινὴν συμβουλὴν σου—τὴν εἰλικρινῆ σου, φιλικὴν συμβουλὴν. Γνωρίζεις ὅτι πάντοτε εἶχον πεποίθησιν εἰς τὴν κρίσιν σου. Σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι τὰ παιδιὰ θὰ φερθῶν μὲ ἡσυχίαν.

Μακκώμας [παραδιδόμενος]. Καλὰ λοιπόν, καλὰ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλω νὰ εἶπω εἶνε τοῦτο. Εἰς τὴν παλαιὰν συμφωνίαν μὲ τὸν σύζυγόν σου, κυρία Κλάνδον, τὸν εἶχες ὑπὸ τρομερὸν μειονέκτημα.

Κυρία Κλάνδον. Πῶς; παρακαλῶ.

Μακκώμας. Ἴδου! ἦσο γυνὴ προοδευτικῶν ἰδεῶν, συνεθισμένη νὰ ἀψηφῆς τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ δὲν σε ἔμελε ποσῶς περὶ τοῦ τί ὁ κόσμος θὰ ἔλεγε περὶ τοῦ χαρακτήρος σου.

Κυρία Κλάνδον [σεμνυομένη]. Ναι· αυτό εἶνε ἀληθές. [Ἡ Γκλόρια ἔπισθεν τοῦ καθίσματος, κύπτει καὶ φιλεῖ τὴν κόμην τῆς μητρὸς τῆς, εἰς ἄκρον δυσπαρεστήσασα αὐτὴν διὰ τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης.]

Μακκώμας. Ἐξ ἄλλου, κυρία Κλάνδον, ὁ σύζυγός σου εἶχε μέγαν τρίμον κατὰ τῆς μείας τοῦ ὀνόματός του εἰς τὰς ἐφημερίδας. Εἶχε γὰρ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τῆς ἐργασίας του, καὶ προσέτι τὴς ἰδέας τῆς ἀρχαιοπρεποῦς οἰκογενείας εἰς τὴν ὑποίαν ἀνήκει.

Κυρία Κλάνδον. Διὰ γὰρ μὴ ἀναφέρωμεν τὰς ἰδικὰς του ἰδέας.

Μακκώμας. Δὲν ἀμφιβιβάλλω ὅτι ἐφέρεθι κακῶς, κυρία Κλάνδον—

Κυρία Κλάνδον [περιφρονητικῶς]. Δὲν ἀμφιβιβάλλεις.

Μακκώμας. Ἄλλὰ ἐπταίει αὐτὸς καθολοκληρίαν;

Κυρία Κλάνδον. Ἐπιτιμῶν ἐγὼ;

Μακκώμας [σπεύδων]. Ὁχι. Βεβαίως ὄχι.

Γκλόρια [παρατηροῦσα αὐτὸν προσεκτικῶς]. Δὲν τὸ λέγετε εὐκρινῶς αὐτῷ, κύριε Μακκώμα.

Μακκώμας. Ἀγαπήτῃ δεσποσίῃ, μοῦ ἐπιτίθεσθε ὀριμείως. Ἄλλὰ ἐπιτρέψατε γὰρ σὰς διατιπώσω τὸ ἐξῆς. Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος συνάψῃ ἀνάμμοστον γάμον (χωρὶς, ἐννοεῖτε, γὰρ πταίῃ καρεῖς, ἀλλὰ καθαρὰ σύμπτωκτις ἀσυμβιβιάτων ἰδιοσυγκρασιῶν), ὅταν, λέγω, ἓνας ἄνθρωπος ἀποικτεριθῇ διὰ τῆς ἀτυχίας ταύτης τὴν οἰκιακὴν στοργήν, ἢ ὅποιά, ὑποθέτω, εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον τις νυμφεύεται· ὅταν, ἐν βραχυλογίᾳ, ἢ σύζυγός του εἶνε χείρων τῆς ἀγαμίας (χωρὶς, ἐννοεῖτε, αὐτὴ γὰρ πταίῃ) ἐρωτῶ εἶνε ποσῶς περιέργων εἴαν ὁ σύζυγος ἐπιδεινῶν τὰ πράγματα κατὰ πρῶτον μεμφόμενος αὐτὴν, καὶ μάλιστα, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, ζητῶν ἐνίοτε λήθην τῶν δεινῶν του διὰ συνάψεως σχέσεων ἀλλαχοῦ;

Κυρία Κλάνδον. Δὲν τὸν ἐμέμφθην. Ἀπλῶς ἐλύτρωσα τὸν ἑαυτὸν μου καὶ τὰ παιδιὰ ἀπὸ αὐτόν.

Μακκώμας. Ναι· ἀλλὰ ἐπέβαλες σκληροὺς ὄρους, κυρία Κλάνδον. Τὸν ἐτήρεις ὑπὸ τὸν τρίμον ὅτι θὰ καθίστας τὸ πρᾶγμα δημοσίᾳ γνωστὸν διὰ αἰτήσεως εἰς τὰ Δικαστήρια περὶ χωρισμοῦ. Ὑπόθεσις ὅτι ἐξήσκει αὐτὸς τοιαύτην ἐπιρροὴν καὶ ὅτι τὴν ἐχρησιμοποιοῖ ὅπως ἀπομακρύνῃ τὰ τέκνα σου καὶ γὰρ τὰ ἀναθρέψῃ οὕτως ὥστε γὰρ μὴ μάθωσι κἄν τὸ ὄνομά σου, πῶς θὰ σοῦ ἐφαίνετο αὐτό; Τί θὰ ἐπρωττες; Αἶ, λοιπόν, λάβε ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἰδικὰ του αἰσθήματα—ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Κυρία Κλάνδον. Οὐδέποτε ἀνεκάλυψα τὰ αἰσθήματά του. Ἀνεκάλυψα τὸν θυμὸν του, καὶ— [φρικῶ] τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του.

Μακκώμας [μελαγχολικῶς]. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι αἱ γυναῖκες εἶνε ἱκαναὶ γὰρ φαγοῦν πολὺ σκληραῖ, κυρία Κλάνδον.

Βαλεντίνος. Αὐτὸ εἶνε ἀληθές.

Γκλόρια [ὀργίλῳ]. Σιώπησε. [Ὁ Βαλεντίνος καταστέλλεται.]

Μακκώμας [συγκεντρῶν ὅλας τὰς δυνάμεις του]. Ἐπιτρέψατέ μοι γὰρ κάμω μίαν τελευταίαν ἐκκλησίαν. Κυρία Κλάνδον, πιστεύσόν μοι, ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ἔχουν πολὺ αἰσθημα, καὶ μάλιστα φιλόστοργον αἰσθημα, τὸ ὅποιον δὲν ἔμποροῦν γὰρ ἐκφράσασιν. Τοῦ Κράμπτον τοῦ λείπει τὸ ἀπλοῦν βερνίκι τοῦ πολιτισμοῦ, ἢ τέχνη γὰρ κάμη ἀναξίας λόγου φιλοφροσύνης καὶ ἀνελικρινεῖς ἀβρότητας κατὰ τρόπον ἀγαθὸν καὶ γοητεύοντα. Ἐάν ἐξῆς ἐν Λονδίῳ, εἴθα τὸ ὅλον σῆμα εἶνε σῆμα ψευδοφιλίας, καὶ εἴθα ἔμπορεῖ γὰρ ἐξῆς τὴν σχέσιν ἐνὸς προσώπου ἐπὶ εἰκοσαετίαν χωρὶς γὰρ ἀνακαλιψῆς ὅτι σὲ μισεῖ ὡς δηλητήριον, θὰ ἐβλεπες τὰ πράγματα ἀπὸ ἄλλην ἄποψιν. Εἰς τὸ Λονδῖνον πράττομεν κακίας κατὰ τρόπον καλωσύνης, λέγομεν πικρίας μὲ γλυκεῖαν φωνήν.

Πάντοτε δίδομεν εἰς τοὺς φίλους μας χλωροφόρμιον ὅταν τοὺς σχίζωμεν εἰς τεμάχια. Ἄλλὰ λάβε καὶ τὸ ἀντίθετον· ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι πράττουν καλωσύνας μὲ κακὸν τρόπον—ἄνθρωποι τῶν ὁποίων ἢ ἐπαφὴ βλάπτει, τῶν ὁποίων ἢ φωνὴ ἐνοχλεῖ. τῶν ὁποίων ἢ ὀξύθυμία πλαστογραφεῖ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι πληγόνουν καὶ τυραννοῦν τοὺς προσφιλεστέρους των ἀκριβῶς ἐνῶ προσπαθοῦν γὰρ τοὺς περιποιηθῶν, καὶ ὁμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκην στοργῆς ὅπως ὅλοι μεις. Ὁ Κρίμπτον εἶνε ἀποτρόπαια ὀξύθυμος, τὸ παραδέχομαι. Δὲν ἔχει τρόπους, δὲν ἔχει τάκτ, δὲν ἔχει χίρην. Ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσῃ γὰρ κερδήσῃ τὴν ἀγάπην κανεῖός, ἐκτὸς εἴν κανεῖς τὸν διαγνώσῃ καταλλήλως. Αἶ, πρέπει ἄμειγε γὰρ μείνῃ ἐστερημένος πάτης συμπαθείας—ἢ ἔστω, ὡς εἶπωμεν, οἴκτου—ἀπὸ τὰ πρόσωπα τὰ ὅποια εἶνε τὰ σπλάγχνα του;

Δόλλυ [μὲ μαλαχθεῖσαν καρδίαν]. Ὡ, ἀριμὰ ὑποῦ τὰ λέγεις, Φίγχε! Πόσον ἀγαθὸς εἶσαι!

Φίλιππος [μὲ πεποθησιν]. Φίγχε· αὐτὸ εἶνε εὐγλωττία, ὀριστικῶς εὐγλωττία.

Δόλλυ. Ὡ, μητέρα, γὰρ τὸν ξαναδοκιμάσωμε. Καλεσέ τον εἰς τὸ δεῖπνον.

Κυρία Κλάνδον [ἀδυσώπητος]. Ὁχι, Δόλλυ. Ἐγὼ ἔμεινα νηστικὴ σήμερα ἐξ αἰτίας του. Καῦμένη Φίγχε, ἄφες τα αὐτά. Δὲν ὑπάρχει ἢ παραμικρὰ χρεία γὰρ μοῦ ὀμιλῆς περὶ τοῦ Φέγγου. Δὲν τὸν ἐνυμφεύθης σύ. Ἐγὼ τὸν ἐνυμφεύθην.

Μακκώμας [πρὸς τὴν Γκλόριαν]. Μὲς Κλάνδον, μέχρι τοῦδε ἀπέφυγα γὰρ κάμω ἔφεσιν εἰς σὰς, διότι, εἴαν αὐτὸ ὑποῦ μοῦ εἶπεν ὁ κ. Κράμπτον εἶνε ἀληθές, ὑπῆρξατε ἀκόμη περισσότερον ἀσπλαγχνος καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα σας.

Γκλόρια [προκλητικῶς]. Κάμνετε ἔφεσιν ἀπὸ τὸ σθένος τῆς, εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου!

Μακκώμας. Ὁχι τὴν ἀδυναμίαν σας, μὲς Κλάνδον. Κάμνω ἔφεσιν ἀπὸ τὴν νοημοσύνην τῆς εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας σας.

Γκλόρια. Ἐμαθα γὰρ δυσπιστῶ εἰς τὴν καρδίαν μου. [Ῥίπτουσα ὀργίλον βλέμμα ἐπὶ τοῦ Βαλεντίνου.] Θὰ τὴν ἀπέσπων τὴν καρδίαν μου καὶ θὰ τὴν ἀπέριπτον ὡς σκύβαλον, εἴαν ἔμποροῦσα. Ἡ ἀπάτησίς μου πρὸς ὑμᾶς εἶνε ἢ ἀπάτησις τῆς μητρὸς μου. [Βαδίζει πρὸς τὴν κυρίαν Κλάνδον καὶ ἴσταται μὲ τοῦτ βραχίονας περὶ αὐτῆς, ἀλλ' ἢ κυρία Κλάνδον, μὴ δυναμένη γὰρ ὑποφέρει τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς αἰσθηματικῆς διαχώσεως, ἀποσκῆται μὲ τρόπον ὥστε γὰρ μὴ πληγῶσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς Γκλόριαν.]

Μακκώμας [ἠττημένος]. Λοιπόν, πολὺ λυπούμαι—πᾶρα πολὺ λυπούμαι, ἀλλὰ ἐπρωξα ὅ,τι ἔμπορεσα. [Ἐγείρεται καὶ ἐτοιμάζεται γὰρ ἀπέλθῃ βαθύτατα δυσηρεστημένος.]

Κυρία Κλάνδον. Ἄλλὰ τί ἐπερίμενες, Φίγχε; Τί θέλεις γὰρ πράξωμεν;

Μακκώμας. Τὸ πρῶτον βῆμα τὸ ὅποιον ἀμφότεροι πρέπει γὰρ κάμετε εἶνε γὰρ λάβετε τὴν γνωμοδότησιν ἐνὸς νομικοῦ συμβούλου περὶ τοῦ ἄν τὸ ἐγγραφον τοῦ χωρισμοῦ τὸν ὑποχρέονῃ ἢ ὄχι. Τί βλάπτει γὰρ ζητήσετε αὐτὴν τὴν γνωμοδότησιν ἀμέσως, καὶ γὰρ γίγη μία φιλικὴ συνάντησις [ἢ ὄψις τῆς σκληρύνεται]—ἢ, ὡς εἶπωμεν, μία οὐδετέρα συνάντησις;—γὰρ διευθετηθῇ ἢ ὑπόθεσις—ἔδω—εἰς αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον—ἀπόψε; Τί λές;

Κυρία Κλάνδον. Ἄλλ' ἀπὸ ποῦ θὰ μᾶς ἔλθῃ αὐτὴ ἢ νομικὴ γνωμοδότησις;

Μακκώμας. Ἴσα ἴσα, ἔπεσεν οὕτως εἶπειν, ἀπὸ τὰ σύννεφα. Καθὼς ἐπέστρεφα γὰρ ἔλθω ἐδῶ ἀπὸ τὴν συνέντευξίν μου μὲ τὸν Κράμπτον, συνήτησα ἓνα γνωστὸν μου ἔσοχον νομικὸν σύμβουλον, ἄνθρωπον ὁ ὅποιος σήμερον εἶνε διάσημος ἐξ αἰτίας ὑποθέσεως τὴν ὅποιαν ἐγὼ ταῦ ἔχω στείλει

πρὸ ἐτῶν. Ἦλθε νὰ περάσῃ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐδῶ χάριν τοῦ θαλασσίου ἀέρος, καὶ διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ ἕνα συγγενῆ του ὁ ὁποῖος κατοικεῖ ἐδῶ. Θὰ ἐπιστρέψῃ δηλαδὴ εἰς τὸ Λονδίνον τὴν Δευτέραν. Τοῦ ἐξήγησα ἐν συνόψει τὴν ὑπόθεσιν, καὶ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ εἴπῃ ὅτι εἰὰν φροντίσω νὰ γίνῃ συνάντησις θὰ ἔλθῃ νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν διὰ τῆς γνώμης του. Τώρα λοιπὸν ἄς δρούμεν αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν φιλικὴν οἰκογενειακὴν διαρρυθμίσειν. Νὰ φέρω τὸν φίλον μου ἐδῶ καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ πείσω τὸν Κράμπτον νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτός; Σὲ παρακαλῶ, συναίνεσε.

Κυρία Κλάνδον [κάπως θυσιαίως, μετὰ βραχεῖαν σκέψιν]. Φίγχε, δὲν θέλω νομικὴν γνώμην, διότι ἐννοῶ νὰ ὀδηγοῦμαι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου γνώμην. Δὲν θέλω νὰ συνανηθῶ μὲ τὸν Φέργον πλέον, διότι δὲν τὸν ἔχω εἰς συμπάθειαν, καὶ δὲν πιστεύω ὅτι ἡ συνάντησις θὰ ἀποβῇ εἰς τίποτε καλόν. Μολαταῦτα [ἐγειρομένη] ἐπίεισε τὰ παιδιὰ ὅτι δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀπορριπτέος. Κάμμε ὅπως θέλεις.

Μακκόμας [λαμβάνων τὴν χεῖρα τῆς μὲ ἐγκαρδιότητα]. Εὐχαριστῶ, κυρία Κλάνδον. Εἰς τὰς ἐννέα, ἂν σοῦ εἶνε αὐτὴ ἡ ὥρα κατὰλληλος.

Κυρία Κλάνδον. Καταλληλοτάτη. Φίλιππε, κτύπησε, σὲ παρακαλῶ, τὸ κουδοῦνι. [Ὁ Φίλιππος ἐκτελεεῖ.] Ἐὰν ὅμως κατηγοροῦμαι ὅτι συνωμοτῶ μὲ τὸν κ. Βαλεντίνον, νομίζω καλόν νὰ εἶνε καὶ αὐτὸς παρών.

Βαλεντίνος [ἐγειρόμενος]. Συμφωνῶ μαζύ σας. Νομίζω ὅτι εἶνε πολὺ οὐσιῶδες.

Μακκόμας. Δὲν ὑπάρχει, νομίζω, ἀντίρρησης εἰς τοῦτο. Ἐχω μεγάλας ἐλπίδας περὶ αἰσίας διαρρυθμίσεως. Χαίρετε. [Ἐξέρχεται. συναντῶν τὸν ὑπηρέτην, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὴν θύραν ἀνοιχτὴν διὰ νὰ διέλθῃ ὁ Μακκόμας.]

Κυρία Κλάνδον. Περιμένουμεν ἐπισκέψεις ἕως τὰς ἐννέα, Γουλιέλμε. Ἦμπορεῖ τὸ δείπνον νὰ εἶνε ἔτοιμον εἰς τὰς ἑπτὰ, ἀντὶ εἰς τὰς ἐπτάμισυ;

Ἐπηρέτης [εἰς τὴν θύραν]. Ἐπτά, κυρία; Μάλιστα. Μᾶς ἔρχεται καὶ μᾶς εὐκολώτερον ἀπόψε ὅπου ἔχομεν ἕνα σωρὸ πράγματα. Εἶνε ἡ μουσικὴ, καὶ ἡ προετοιμασία διὰ τὰ πυροτεχνήματα, καὶ ἕνα, καὶ ἄλλο.

Δόλλυ. Πυροτεχνήματα;

Φίλιππος. Μουσικὴ! Γουλιέλμε, τί ἐννοεῖς;

Ἐπηρέτης. Ὁ χορὸς τῶν μετημφισμένων, δεσποσύνη—

Δόλλυ καὶ Φίλιππος [ταυτόχρονα ὁμοῦν πρὸς αὐτόν]. Χορὸς μετημφισμένων!

Ἐπηρέτης. Μάλιστα, κύριε. Τὸν δίδει ἡ ἐπιτροπὴ τῶν λεμβοδρομῶν εὐεργετικὸς τῆς ἐταιρείας πρὸς διάσωσιν ναυαγῶν. [Πρὸς τὴν κυρίαν Κλάνδον.] Συχρὰ τὰ ἔχομεν αὐτά, κυρία. Ἐνετικοὶ φανοὶ εἰς τὸν κῆπον. Ὁραιότατα, διασκεδαστικώτατα καὶ ἀθῶα, ὡς βεβαίως. [Πρὸς τὸν Φίλιππον.] Εἰσιτήρια κάτω εἰς τὸ γραφεῖον, πέντε σελήνια, διὰ κυρίας τὸ ἥμισυ εἰὰν συνοδεύονται μὲ κύριον.

Φίλιππος [ἀρπάζων τὸν βραχίονά του καὶ σύρων αὐτόν]. Εἰς τὸ γραφεῖον, Γουλιέλμε!

Δόλλυ [ἀπνευστί, ἀρπάζουσα τὸν ἄλλον του βραχίονα]. Γρήγορα, πρὶν πωληθῶν ὅλα. [Τὸν ἐξωθοῦσιν ἐξω τοῦ δωματίου ὁ μὲν ἐκ τοῦ ἑνὸς βραχίονος, ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἄλλου.]

Κυρία Κλάνδον. Τί πιγαίνουν νὰ κάμουν; [Ἐξερχομένη] Δὲν εἶνε κατὰστάσις αὐτὴ, πρέπει νὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ— [Τοὺς ἀκολουθεῖ ὁμιλοῦσα ἐνῶ εξαφανίζεται. Ἡ Γκλόρια παρατηρεῖ ψυχρῶς τὸν Βαλεντίνον, καὶ κατόπιν βεβουλευμένως παρατηρεῖ τὸ ἠρολόγιόν τῆς.]

Βαλεντίνος. Καταλαμβάνω. Ἐμμεῖνα πάρα πολλὴν ὥραν. Φεύγω.

Γκλόρια [μὲ καταφρονητικὴν εὐσυνειδησίαν]. Σᾶς χρεωστῶ μίαν ἐπανόρθωσιν, κ. Βαλεντίνε. Αἰσθάνομαι ὅτι ὠμίλησα κάπως ὀριμέως—ἴσως ἀγροῦκίως—πρὸς ὑμᾶς.

Βαλεντίνος. Καθόλου.

Γκλόρια. Ἡ μόνη δικαιολογία μου εἶνε, ὅτι εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ ἀπονεύμῃ τις σεβασμὸν καὶ τιμὴν ἕταν ὁ ἀπέναντι ἡμῶν ἰσχύμενος δὲν ἔχει ἀρκετὴν ἀξιοπρέπειαν χαρακτῆρος ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ ἡμῖν τὴν ἀπονομὴν σεβασμοῦ καὶ τιμῆς.

Βαλεντίνος [περὶως]. Πῶς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ κρατῇ ἀξιοπρέπειαν ἐνῶ εἶνε ἐρωτευμένος; [Ἡ πόρτα τῆς Γκλόριας πίπτει.]

Γκλόρια. Νὰ μὴ λέγετε εἰς ἐμὲ τὰ τοιαῦτα. Τὸ ἀπαγορεύω. Αὐτὰ εἶνε ὑβρεῖς.

Βαλεντίνος. Ὅχι, εἶνε ἀπλῶς μωρία. Δὲν τὸ θέλω. Τί νὰ κάμω;

Γκλόρια. Ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ἀστασία κίμνουν τὸν ἄνθρωπον μωρόν.

Βαλεντίνος. Ἡ ἐπιπολαιότης μου καὶ ἡ ἀστασία μου μὲ κίμνουν νὰ νομίζω ὅτι ὁ κόσμος χορεύει τριγύρω μου καὶ ὅτι εἰς τὸ κέντρον εὐρίσκεται ἡ Γκλόρια ὡς ὁ ἥλιος. [Ἡ Γκλόρια μὲ ἐσχάτην καταφρονησίαν ἀποστρέφει τὴν κεφαλὴν ὀργίλη.] Συγγνώμην. Φεύγω. Θὰ ἐπανέλθω εἰς τὰς ἐννέα. Χαίρε. [Τρέχει ἐξω φαιδρὸς, ἀφίπων αὐτὴν ἰσχυμένην εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου καὶ παρατηροῦσαν αὐτὸν μὲ κατάπληξιν.]

(Τέλος τῆς τρίτης πράξεως.)

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΩΝ.

Κατὰ τὸν μῆνα τούτου συγκροτεῖται ἐν Λονδίῳ Διεθνὲς Συνέδριον Ἀνθρωπιστῶν, τοῦ ὁποῖου σκοπὸς εἶνε νὰ καταρρίψῃ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηριζόντων ὅτι εἶνε λυσιτελὲς ἡ συγγνωστὸν νὰ ἀνατέμνωνται ζῶα ζῶντα χάριν φυσιολογικῆς ἐρεῦνης πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἰατρικῆς. Διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες, ἀγγλοὶ, γάλλοι, γερμανοί, ῥώσσοι, ἰταλοί, σκανδιναβικοὶ εἰσὶν οἱ ὑποτελοῦντες τὸ Συνέδριον τούτο, ἡ πρωτοβουλία τοῦ ὁποῖου ὀφείλεται εἰς τὴν νεαράν, ὠραίαν καὶ σοφὴν συνηθίδα δεσποινίδα Λινδ-αφ-Χάγκεβυ, περὶ ἧς καὶ ἄλλοτε ὠμίλησεν ἡ ΕΡΕΥΝΑ. Ἡ ἀπανθρωπία ἦν συνεπίγεται ἡ ζωοτομικὴ αὐτὴ μέθοδος μερικῶν ἀπεσκληρυμένων καθηγητῶν καὶ ἰατρῶν, πρὸ πολλοῦ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν πεφωτισμένων στοιχείων τῆς κοινῆς ἐν πάσῃ πεπολιτισμένην χώρα. Ἡ ἐξέγερσις δὲ αὐτὴ ἔσχεν ἀποτελέσματα, διότι ἐν ταῖς νομοθεσίαις τοῦ πολιτισμοῦ ἐλήφθησαν μέτρα κατὰ τῆς ἀπανθρωπίας ταύτης, ἀλλὰ ὄχι ἐπαρκῆ ὥστε νὰ ἱκανοποιήσωσι τὸ αὔξον αἰσθημα τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως περὶ τῆς ἠθικῆς σημασίας ἧς δέον ν' ἀποδύσωμεν εἰς τὸ ζήτημα. Οἱ ὑποστηρίζοντες τὰ ζωοτομικὰ ταῦτα πειρίματα ἰσχυρίζονται ὅτι συμφέρει νὰ θυσιάζωμεν τὰ ζῶα, ἵνα ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως φυσιολογικῶν νόμων προσπορίσωμεν ὄφελος εἰς τὴν πάσχουσαν ἐκ νόσων ἀνθρωπότητα. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εὐκόλως ἀποδεικνύεται ἀβαθῆς, καὶ δὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπλοῦν πρόσχημα πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἡδονῆς ἧν εὐρί-

σκουσι πολλοὶ φυσιολόγοι ὑποβάλλοντες τὰ ἀθώα ζῶα εἰς ἄλγος, ἄλγος ἀπερίγραπτον. Οἱ ἀνθρωπισταὶ ἐξεγείρονται ὄχι μόνον ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀνόματι ἐθνικοῦ συμφέροντος διότι, ἀφιεμένης τῆς ἀπανθρωπίας ἀγαλιώτου, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐθνικὴ ἐξαχρείωσις δύναται νὰ προκύψῃ, καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐξαχρείωσις εἶνε κακὸν ἀπειράκις ἐξουδετεροῦν οἰουδήποτε καλὸν καὶ ἂν προέκυπτεν ἐκ τῆς ζωστομίας. Ἀλλὰ καταδεικνυταὶ τραυῶς ὑπὸ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, ὅτι πράγματι οὐδὲν καλὸν οὔτε προέκυψεν οὔτε δύναται νὰ προκύψῃ διὰ τὴν λατρικὴν ἐκ τῆς ζωστομίας. Ὁ ἀγγλικὸς τύπος (ἐκτὸς μόνον μιᾶς ἐφημερίδος εἰρωνευθείσης τῶν αἰσθηματικότητων τῶν "ἀντιζωστομικῶν κυριῶν") σύμπας ἐχαιρέτισε τὸ Συνεδρίον μετὰ σεβασμοῦ. Πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν θὰ ἦσαν πολλαὶ αἱ ἐφημερίδες αἵτινες θὰ εἰρωνεύοντο τὸ κίνημα ὡς ἡ ἀνωθι ἐξαιρεθείσα, ἀλλὰ ἐντὸς τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, τόσον ἐστερεώθη ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν ἀνθρωπιστῶν, γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν μεγάλης διαπρεπείας, ὥστε πολὺ δύσκολον εὐρίσκουσιν οἱ δημοσιογράφοι νὰ ἀρνηθῶσι τὸν εἰς τὸ κίνημα ὀφειλόμενον σεβασμὸν. Οὕτω τὰ Ἑρφήσια Νέα λέγουσιν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ περὶ τοῦ Συνεδρίου. "Τὸ ὀργανωμένον αὐτὸ ἐνδιαφέρον περὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ζῶων εἶνε πρόσφατον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, καὶ εἶνε πολύτιμον κριτήριον τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως ἐνὸς ἔθνους." Τὸ ἀγγλικὸν φύλλον εἶτα ποιεῖται συμπαραβολὴν καὶ δεικνύει ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἄκρας εὐαισθησίας τῶν ὀλλανδῶν, καὶ τῆς ἄκρας ἀδιαφορίας τῶν μεσημβρινῶν ἰταλῶν, καὶ τῶν ἐλλήνων, ὡς πρὸς τὸ ἄλγος τῶν ζῶων. Εἶτα ἐξακολουθεῖ λέγον. "Φαντάζονται τινὲς ὅτι ἀνθρωπισμὸς πρὸς τὰ ζῶα, καὶ ἀνθρωπισμὸς πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ὄντα δύναται κατὰ τινα τρόπον νὰ διαχωρισθῶσι. Ἀλλ' οὐχ οὕτω. Καὶ ὁ πρὸς τὰ ὑπανθρώπινα καὶ ὁ πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἀνθρωπισμὸς βαδίζει μὲ τὸ αὐτὸ βῆμα. Ἡ πόρωσις ἐκείνη ἣτις ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιληφθῇ τὸ ἄλγος ἄλλου ἐμψύχου ὄντος, ἡ ἀδιαφορία ἐπὶ τῇ θέᾳ ἄλλων δειναποθούτων, τὸ ἐμπορικὸν ἐνστικτον τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναχαιτίσωσιν αὐτό, διαλογισμοὶ περὶ τῆς δυστυχίας τὴν ὁποῖαν προξενεῖ, αὐτὰ εἰσὶν οἱ ἐχθροὶ τοῦ τε ἀνθρωπίνου Γένους καὶ τῶν ὑπανθρωπίνων. Ἐν ἔθνος τὸ ὁποῖον ἄρτι ἐξῆλθεν ἐκ μακρᾶς δουλείας καὶ ἀπεχθοῦς ζυγοῦ ὀλίγον ἐνδιαφέρεται περὶ τῶν δεινῶν εἴτε τῶν ἀνθρώπων εἴτε τῶν ζῶων. Τὰ νεῦρα του ἔχουν τραχυνθῆ ἀπὸ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ δυστυχίας. Ἐπίσης ἀδιάφορος εἶνε ὁ ἐμπορικισμὸς ὁ ὁποῖος μόνον καὶ μόνον ἐνδιαφέρεται περὶ μεγίστου κέρδους καὶ περὶ ἐλαχίστης δαπάνης. Ἡ σύγχρονος μέριμνα περὶ τῶν ζῶων ἀνεφύη παραλλήλως πρὸς τὰς προσπάθειας περὶ ἀναμορφώσεως τοῦ συστήματος τῶν φυλακῶν, περὶ μετριασμοῦ ἢ καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, καὶ περὶ

λυτρώσεως τῶν παιδῶν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἐργοστασίου. Οἱ σκαπανεῖς οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, ὅπως ἐξεγείρωσιν αἰσθημα ἀνθρωπισμοῦ ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀνθρώπων, εἰσὶν ἀκριβῶς οἱ ἐργασθέντες, ἐπίσης εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, ὅπως καταργήσωσι τὴν σκληρότητα πρὸς τὰ ζῶα, καὶ ἄρκει ν' ἀναφέρωμεν τὸν Βολταῖρον καὶ τὸν Βένταμ. Οὔτε εἶνε ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀντιτίθεται πρὸς τὴν νέαν ταύτην εὐαισθησίαν τοῦ πολιτισμοῦ περὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ζῶων. Οἱ δύο ἄνδρες οἱ ὁποῖοι εἰσὶν ἡ δόξα τῶν ἡμετέρων ἐπιστημονικῶν χρονικῶν, ὁ Νεύτων καὶ ὁ Δάρβιν, ὑπῆρξαν ἐπίσης — ὁ πρῶτος πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς του — οἱ ἀσπυρότεροι ἐχθροὶ τῆς πρὸς τὰ ζῶα σκληρότητος. Ἀλλ' εἶνε περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν ἀποψιν ταύτην. Ὡς πρὸς τὸ φυσιολογικὸν ἄλγος ὁ ἀνθρώπος εἶνε ζῶον. Τὸ ἄλγος ἐνὸς βρέφους, ἡ ἐνὸς βλακός, κινεῖ τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν ἀκριβῶς ὡς κινεῖ τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν τὸ ἄλγος τοῦ μορφωμένου ἀνδρός. Ἐπὶ τῆς κοινῆς ταύτης βύσεως τὰ ζῶα δικαιούνται εἰς τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν ὅσῳ καὶ τὰ ὅμοια ἡμῖν ὄντα. Ἡ ποικιλία τῶν σκληροτήτων ἅς ὑποβάλλει ὑπὸ ἔλεγχον τὸ πρόγραμμα τοῦ συνελθόντος Συνεδρίου εἶνε ὄντως ἀπαισία. Μέγα μέρος τῆς ποικιλίας ταύτης ἀναφέρεται εἰς συρμούς τῶν κυριῶν, εἰς κυνηγετικὰ διασκεδάσεις, καὶ εἰς τὴν τροφήν. Ἀμίθεια ἢ μοχθηρία εἶνε ἄραγε τὸ ἐλατήριον τῶν ὑπευθύνων διὰ τὰς σκληρότητας ταύτας; Ὑποθεσωμεν ἀμίθειαν. Ἡ κυρία ἐκείνη ἣτις ἐκ βαρβάρου ἐνστίκτου στολίζει ἑαυτὴν διὰ πτερῶν, ἢ καὶ ὀλοκλήρων πτηνῶν, ὑποτίθεται ὅτι δὲν γνωρίζει ὁποῖον ἄλγος ἀθῶων ὄντων προκίλευσεν ἡ ἀπειροκαλία της. Τὸ Συνεδρίον θὰ παράσχη πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀνθρωπισμὸν, καθιστῶν γνωστὰ εἰς πάντας στοιχειώδη γεγονότα ἀφ' ὧν εἶνε ἀναπόσπαστος ἢ θηριωδεστέρα ἀπανθρωπία. Ἡμεῖς ὡς διερμηνεύοντες πάντοτε τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ φρονήματα τῶν φιλελευθέρων τῆς Ἀγγλίας, ἐπειγόμεθα νὰ ὑπεθυμίσωμεν εἰς πάντας ὅσοι πρεσβεύουσι ὅτι τὸ φιλελεύθερον ταυτίζεται μὲ τὸ ἀνθρωπιστικόν, νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ὀργανωμένην αὐτῶν συμπάθειαν καὶ ἐπὶ τὰ ζῶα. Καὶ ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῶν σκληροτήτων ἅς συνεπάγεται ἡ ζωστομικὴ ἐρευνα, ἡ κοινὴ γνώμη ἄρκετὰ ὠρίμασεν ὅπως ὑπαιτήσῃ ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἡ κυβερνήσις ἐπομένως ἔχει καθήκον νὰ θεσπίσῃ μέτρα μείζονος ἐποπτείας. Ἐπίσης δικαιούται νὰ ἀπαγορεύσῃ ἐπανάληψιν ζωστομικῶν πειραμάτων τὰ ὁποῖα ἐγείναν ἄπαξ καὶ ἐπομένως οὐδὲν δύναται νὰ προσθέσουν εἰς τὰς γνώσεις μας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ κοινὴ γνώμη περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ζωστομίας εἶνε διηρημένη, καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἦτο πρακτικὸν νὰ συζητηθῇ ἐν τῇ Βουλῇ ἢ κατ'ἀρχαίαις τῆς ζωστομίας, καίτοι πολλοὶ βουλευταὶ εἶνε μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Συνεδρίου, οὗ

προεδρεύει ὁ βουλευτὴς σὶρ Γεώργιος Κέκεβιτς. Ἄλλ' ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν μᾶς εἴπωσιν οἱ φυσιολόγοι, ἐν γεγονόσιν ἀπομένει ἀκλόνητοι, ὅτι ὑπάρχουσι σαφεῖς τινες ἀρχαὶ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τὰς οποῖας συναντῶνται πάντες οἱ λογικῶς σκεπτόμενοι ἄνθρωποι. Ἀληθῶς οὐδὲν δύναται νὰ εἶνε ἐπιστημονικῶς ἀληθὲς τὸ ὁποῖον εἶνε ἠθικῶς φαῦλον."

Η ΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ.

(Ἄρθρον τοῦ κ. F. J. Van Halle.)

Ἐρευνῶντες τὰς μεγάλας θρησκείας εὐρίσκομεν ὅτι ὁ σκοπὸς ὃν ἐκάστη αὐτῶν ἐπιδιώκει εἶνε ὁ αὐτός. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐκφρασις αὐτῶν δυνατὸν νὰ διαφέρῃ, αἱ θεωρίαι δυνατὸν νὰ παριστάνωνται κατὰ διάφορον τρόπον, ἀλλ' ἡ οὐσία, τὸ Ἰδεῶδες πρὸς ὃ ἀτενίζουσιν, εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ διὰ πάσας. Πᾶσαι αἱ θρησκείαι κηρύττουσιν ἠθικὴν λίαν ὑψηλὴν. Κηρύττουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μάθῃ νὰ αυτοκρατῆται καὶ νὰ αυτοκυβερνᾶται, ἔὰν θέλῃ νὰ εἶνε εὐδαίμων, ἔὰν θέλῃ νὰ δεχθῇ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔὰν θέλῃ νὰ κατακτήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Αὐτὸ ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρακτικὸν μέρος. "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν—τὸ ἀποτέλεσμα δηλαδὴ τῆς πρακτικῆς—ἀνευρίσκομεν τὸ αὐτὸ γεγονός, ἀναδεικνυόμενον ὑπὸ θεμελιωδῶν γνωρισμάτων, ὑπὸ γενικῶν χαρακτήρων. Πολλοὶ διερωτῶσιν εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύῃ ἡ θρησκεία, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι συχνὰ ἡ θρησκεία δὲν εἶνε ἄλλο εἰμὴ μέσον πρὸς ῥυμούλκῃσιν τῶν ἀμαθῶν. Τοῦτο βεβαίως θὰ συμβαίη ἐνόσω οἱ διδύσκοντες τὰς διαφόρους θρησκείας εἶνε καὶ αὐτοὶ ἀμαθεῖς ὅσον οἱ ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενοι, καὶ θὰ εἶνε τοιοῦτοι ἐνόσω προσκολλῶνται μᾶλλον εἰς τὸ γράμμα παρὰ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας ἣν διδάσκουσιν. Ἐνόσω τοιαύτη κατάστασις ἐπικρατεῖ, τὸ ἐξ αὐτῆς ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι πᾶς ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ὀλίγον νὰ σκέπτεται δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξακολουθῇ ἀποτελῶν μέρος τοῦ ποιμνίου τοῦ ὀδηγουμένου ἀπὸ ποιμένα ὅστις δὲν γνωρίζει τὸν δρόμον καλῆτερα παρ' ὅσον τὸν γνωρίζουν τὰ πρόβατά του. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν ἡ μᾶλλον διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι πᾶσαι αἱ θρησκείαι εἰσὶ μίας καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας, καὶ ὅτι ἐν πάσαις εὐρίσκομεν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἀπαιτεῖται μία κλεῖς, καὶ τὴν κλεῖδα ταυτην ἄς τὴν ὀνομάσωμεν Συγκέντρωσιν. Ἡ ἐντελής συγκέντρωσις δὲν ἀποκτᾶται εἰμὴ διὰ ὀλοσχεροῦς δεσποτείας ἐπὶ τῶν στοχασμῶν μας καὶ ἐπὶ τῶν συναισθημάτων μας, ἀλλ' ὁ ἀποκτήσας τὴν κλεῖδα ταυτην εἰσδέχεται ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης Σοφίας δηλαδὴ τῆς Θεοσοφίας, γνώσιν καὶ δύναμιν. Ἡ ἐντελής συγκέντρωσις δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰμὴ ἔὰν ὁ ποθῶν αὐτὴν ἄγῃ βίον ἐντελῶς ἠθικόν· ὄχι ἠθικόν ὅπως οἱ πολλοὶ ἐννοοῦν τὸν ἠθικόν βίον, δηλαδὴ συνιστάμενον ἀπλῶς εἰς ἐξωτερικὴν ἠθικὴν διαγωγὴν πρὸς τὸ θεαθῆναι, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐσωτερικῶς

διατρέφουσι μῖσος, φιλαυτίαν, ἐκδίκησιν, φθόνον. Ἐκεῖνος ὅστις θέλει νὰ θεωρῆται ἐξωτερικῶς ὅ,τι δὲν εἶνε ἐσωτερικῶς, εἶνε ὑποκριτής. Βίος ὑποκριτικῶς ἠθικός—ἀκριβῶς αὐτὴ εἶνε ἡ κατάλληλος φράσις—εἶνε ὁ βίος ὃν διύγουσι πλείστοι ἄνθρωποι. Διύγειν βίον ἠθικόν σημαίνει βιοῦν ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως τουτέστι τοὺς θεῖους νόμους ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς, ὡς πρὸς τε τὰ ἀφορῶντα τὸ ὑλικὸν σῶμα μετὰ τὰς λειτουργίας του καὶ τὰς δρῖσεις του ἐξωτερικῶς, καὶ ὡς πρὸς τὰ συναισθήματα, τοὺς πόθους, τὰς ἐντυπώσεις καὶ τοὺς στοχασμούς, ἐσωτερικῶς. Οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ποικίλουν κατὰ λόγον τῆς ἰδιοτροπίας, τῶν προκαταλήψεων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τῶν νομοθετῶν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου προκύπτει ὅτι οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων διαφέρουσιν ἐν ἐκάστη χώρᾳ, καὶ μάλιστα ἐπιδέχονται καταστρητήγησιν. Οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶνε ἀναλλοίωτοι. Δοθεισῶν ὀρισμένων συνθηκῶν, δοθείσης συνενώσεως ὀρισμένων στοιχείων, ἔχομεν ἀναλλοιώτως ὀρισμένον ἀποτέλεσμα. Ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα δὲν προκύψῃ, ὁ λόγος εἶνε διότι κακῶς ἐπελαβόμεθα τῶν δεδομένων μας. Ὁ Νόμος εἶνε δίκαιος διὰ πάντας, εἴτε πτωχοὺς εἴτε πλουσίους, εἴτε χειρῶνακτας εἴτε βασιλεῖς, εἴτε σοφοὺς εἴτε ἀσόφους. Ἄφ' ἧς στιγμῆς τεθῆς ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς αὐτὸν συμμορφούμενος πρὸς τοὺς κανόνας του, ἐπιτυγχάνεις πᾶν ὅ,τι θελήσῃς. Τοιοῦτοτρόπως, διύγων βίον ἠθικόν συνωδᾷ πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως δύναται τις νὰ φθίση εἰς τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως ὅστις καλεῖται κατάστασις ἐντελοῦς συγκεντρώσεως. Διὰ νὰ φθίση τις ἐκεῖ ἡμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ μέθοδόν τινα ἀσκήσεως—τοῦθ' ὅπερ οἱ Ἰνδοὶ ἐννοοῦσι διὰ τῆς λέξεως γιόγα—ὡς πρὸς τε τὸ σῶμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν καλλιέργειαν τῶν συναισθημάτων, τῶν ὀρέξεων καὶ τῆς διανοίας. Κανόνες τινὲς διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος καὶ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ ἐν καταστάσει πλήρους ὑγείας εἰσὶν ἀναγκαῖοι, διότι τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ ὁ ἐγκέφαλος δέον νὰ τροποποιηθῶσιν ἐν τῇ διασκευῇ των ἵνα δυναθῶσιν ἂντιστῶσι κατὰ ἰσχυροτέρας ἐντύσεως τῆς θελήσεως.

Τὰ συναισθήματα καὶ αἱ ἐπιθυμίαι δέον νὰ καλλιεργηθῶσιν ἡ μᾶλλον μεταμορφωθῶσιν εἰς ἐπιθυμίας καὶ συναισθήματα ὑψηλότερα. Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτου ὅτι δέον νὰ καταστρέψωμεν τὸ ὀρέγεσθαι· αὐτὸ εἶνε δύναμις ἐπιτρέπουσα ἡμῖν νὰ κατορθώσωμεν σκοπὸν τινα οἰοῦνδήποτε. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ὀρεγώμεθα τὴν δεσποτείαν ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἡμῶν ὀρέξεων, δυνάμεθα νὰ ὀρεγώμεθα πνευματικότητα, δυνάμεθα νὰ ὀρεγώμεθα τὴν κατάστασιν τῆς ἐντελοῦς συγκεντρώσεως πάντα ταῦτα εἰσὶν ἐπιθυμίαι. Καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς θὰ συνέλαβε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδηλώσεως αὐτοῦ. Καθ' ὅσον προχωρεῖ τις εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν

ἐπιθυμιῶν του, ὁ ἀριθμὸς των ἐλαττοῦται, ὁ δὲ ὑψηλότερος βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τῆς καλλιερ-
γείας ταύτης εἶνε ἢ ἡ μεταμόρφωσις πασῶν τῶν
ἐπιθυμιῶν εἰς μίαν καὶ μόνην, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν
τοῦ κατορθῶσαι τὴν κατάστασιν τῆς ἐντελοῦς
συγκεντρώσεως — κατάστασιν ἣτις κατορθοῦται
εὐθὺς ὡς ἡ μεταμόρφωσις αὐτὴ συντελεσθῆ. Τότε
πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἰτινες πρὶν ἐξεδηλοῦντο ὑπὸ
μορφὴν πολυαριθμῶν ἐπιθυμιῶν κατευθυνόμεναι
πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, συνενεοῦνται καὶ ἀντὶ
να ἐκδηλῶνται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐπιθυμιῶν,
δὲν ἐκδηλοῦνται πλέον εἰμὴ διὰ μέσου μιᾶς καὶ
μόνης. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας ἀρχίζει διὰ
τῆς ἀναπτύξεως τῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν
αἰτινες εἶνε αἱ κατώτεραι λειτουργίαι τῆς διανοίας
οἶον ἡ μνήμη, ὁ λογισμὸς, ἡ κρίσις, ἡ λογικὴ, καὶ
προβαίνει διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πνευματικῶν
λειτουργιῶν αἰτινες εἶνε αἱ ἀνώτεραι λειτουργίαι
τῆς διανοίας. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης — ἣτις ἐστὶν
ἡ γιόγα — δύναται τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν
τῆς ἐντελοῦς συγκεντρώσεως. Ἡ ταχύτης μεθ' ἧς
ἐξικνεῖται τις εἰς τὸν βαθμὸν αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἐκ
τοῦ ζήλου μεθ' οὗ διατρέφει τὴν πρὸς τοῦτο ἐπι-
θυμίαν. Προσπάθησον νὰ μὴ ἐπιθυμῆς εἰμὴ
μόνον αὐτὸ καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐπιθυ-
μίαι θὰ ἐξαφανισθῶσι, τῆς ἰσχύος των ἀπορρο-
φωμένης ὑπὸ τῆς μοναδικῆς ἐπιθυμίας τοῦ κατορ-
θῶσαι τὸν προβληθέντα σκοπὸν. Ὁ μὴ συμμορ-
φούμενος εἰς τοὺς κανόνας τούτους ὅσον ἀφορᾶ τὸ
φυσιολογικὸν μέρος, ἐκτίθεται εἰς τὸν κίνδυνον
νευρικῆς ἢ ἐγκεφαλικῆς ἀσθενείας. Ἡ ἐντελής
συγκέντρωσις δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ὑπὸ τοῦ
θέλοντος νὰ τὴν ἀποκτήσῃ ἐπὶ σκοπῷ προσωπικῆς
εὐδοκίμησεως, διότι τότε ἡ δύναμις τοῦ ὀρέγεσθαι
διχάζεται καὶ ἡ διάνοια διαταραίσσεται ὡς ἐκ τού-
του. Ὄταν ἡ συγκέντρωσις ἦνε ἐντελής, ἡ διάνοια
εἶνε ἐντελῶς ἐλευθέρη, πᾶν πρᾶγμα δὲ ὑπο-
βαλλόμενον εἰς αὐτήν, οἴασθ' ἠποτε φύσεως, δια-
γινώσκειται αὐτοστιγμὴ ὑπὸ πάσας τὰς ἀπόψεις
αὐτοῦ, ὑπὸ πάσας τὰς ἐκφάνσεις αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ
πάσας τὰς συσχετίσεις αὐτοῦ οἶον εἶνε, χωρὶς
νὰ τροποποιῆται ὑπὸ διανοητικῶν δράσεων ἀντι-
κειμένων πρὸς αὐτό. Τῷ ἀποκτήσαντι τὴν
ἐντελήν συγκέντρωσιν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς
φύσεως ὑποτάσσονται. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς κέντρον
δυνάμεως ἢ ἐνεργείας, ἔχει τότε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
του πάντα τὰ στοιχεῖα διὰ μέσου τῶν ὁποίων
ἐκδηλοῦνε ἑαυτὸν καὶ δύναται νὰ τὰ συνδυάξῃ
κατὰ τὸ δοκοῦν. Κέκτηται μεταξὺ τῶν ἄλλων
τὴν δύναμιν τοῦ ἰαίνειν. Διορᾶ καὶ μεταδίδει
τοὺς στοχασμούς, καὶ διὰ τῆς λειτουργίας ταύτης
δύναται μεγάλως νὰ βοηθῆ τοὺς ἀδελφούς του.
Ἡ νοημοσύνη του εἶνε ὑπερτέρα τῆς τῶν πολλῶν,
ἅτε ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐνδοτέρας ὁράσεως. Διὰ
τῆς συγκεντρώσεως ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ θέσῃ
εἰς ἐνέργειαν τὰ διάφορα νευρικὰ κέντρα τὰ μήπω
ἐργαζόμενα καὶ ν' αὐξήσῃ τὴν ἐντασιν τῶν ἤδη

ἐργαζομένων, αὐξάνων οὕτω τὰ μέσα τῆς ἑαυτοῦ
ἐπιγνώσεως καὶ ἐκδηλώσεως. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος
φθάσῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἐντελοῦς συγκεντρώσεως
εἶνε ἐντελῶς εὐδαίμων, οὐδεμία πλέον περίπτωσις
δύναται νὰ θορυβήσῃ τὴν εἰρήνην αὐτοῦ. Ἡ
πηγὴ τῆς δυσδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου κείται εἰς
τοὺς στοχασμούς του ὅταν ἐπομένως ἡ γεννώσα
αὐτοὺς διάνοια τεθῆ ὑπὸ τὴν δέουσαν διεύθυνσιν,
ἢ πηγὴ τῆς παραχῆς καὶ τῆς δυσδαιμονίας ἐξα-
φανίζεται. Αὐτὴ ἡ κατάστασις τῆς εὐδαιμονίας
καὶ τῆς εἰρήνης εἶνε ἡ ἀληθινὴ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν, περὶ ἧς ὀμιλοῦν αἱ διάφοροι θρησκείαι
τοῦ κόσμου, ἣτις εἶνε πανταχοῦ, προσιτὴ πᾶσι
τοῖς βουλομένοις νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν τιθέ-
μενοι ὑπὸ τὰς ἀπαιτούμενας συνθήκας. Τοῦτο
εἶνε τὸ δίδαγμα πασῶν τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου,
καὶ αὐτὸ εἶνε ἡ οὐσία των. Οἱ μεγάλοι θεμελιωταὶ
τῶν θρησκειῶν ἦσαν ἄνθρωποι κατορθῶσαντες τὸν
βαθμὸν τῆς ἐντελοῦς συγκεντρώσεως. Τοιοῦτοί
ἦσαν ὁ Βούδδας, ὁ Ἰησοῦς, ὁ Ζωρόαστρος, ὁ
Πυθαγόρας, ὁ Μωϋσῆς, κλπ., τὰ ὑπ' αὐτῶν
δὲ διδαχθέντα ἀποτελοῦσι τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν
εἰς τὴν εἰρημένην κατάστασιν. Περιέγραψαν
τὰς δυσκολίας καὶ τὰ προσκόμματα τῆς ὁδοῦ,
καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν μέθοδον τῆς ὑπερπηδή-
σεως καὶ κατανικήσεως αὐτῶν. Αἱ διδαχαὶ των
διαφέρουσι κάπως ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἡ διαφορὰ
ὑφίσταται μόνον ἐν τῇ μορφῇ ἢ ἐν τῷ ἐνδύματι
δι' οὗ τὰς ἐνέδυσαν. Διαφέρουσι κατὰ λόγον τοῦ
περιβάλλοντος, τοῦ κλίματος, τοῦ τόπου, τοῦ
λαοῦ ἔνθα ἐξετυλίχθησαν. Αἱ διδαχαὶ των διὰ
μέσου τῶν αἰώνων κακῶς ἠρμηνεύθησαν, ἀπώλεσαν
τὴν ἀρχικὴν των ἀξίαν, τὰ σύμβολα ἐξελέφθησαν
ἀντὶ ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τ' ἀνάπαλιν ἐπίσης
δὲ ἠλλοιώθησαν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς
ἀμαθείας τῶν διαβιβασάντων αὐτά. Τὸ ἐντεῦθεν
συμπέρασμα εἶνε ὅτι ὅταν μία θρησκεία ἀρχίσῃ
νὰ γηράσῃ, ἡ ἀμάθεια ἀφίνει νὰ ἐξατμισθῆ ἢ
πολύτιμος οὐσία, καὶ δὲν μένει τότε εἰμὴ τὸ
δοχεῖον τῆς οὐσίας. Ἄλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ
ἔνθα τὰ πάντα συμβαίνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ, ἔνθα
οὐδὲν δύναται νὰ ἀπολεσθῆ, ἢ πολύτιμος αὐτὴ
οὐσία περισυλλέγεται, νέος δὲ Διδάσκαλος γεν-
νᾶται ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα τὴν διαχύσῃ
αὐθις ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τοιοῦτος εἶνε ὁ Νόμος.
Ὄταν ὁ ἄνθρωπος εἶνε κύριος τῆς ἐσωτερικῆς καὶ
ἐξωτερικῆς του φύσεως τότε κατὰ τὴν μυχιολογι-
κὴν ἐκφρασιν: ὁ Χριστὸς γεννᾶται ἐν
αὐτῷ. Ὁ τίτλος Χριστὸς εἶνε ὁ διδόμενος
τῷ ἀνθρώπῳ ὅστις ἐδάμασεν ἑαυτόν. Πᾶς ἄνθρω-
πος ἔχει ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα προ-
σόντα ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως
ἣτις δύναται νὰ καταστήσῃ αὐτόν Διδάσκαλον
οἶοι ὁ Βούδδας, ὁ Ἰησοῦς κλπ. Δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ
θελήσῃ, καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ἧν οἱ Μεγάν-
θρωποι οὗτοι ἠκολούθησαν καὶ ἠν-ἐδειξαν ἡμῖν.